

NİGÂRÎ'NİN FUZÛLÎ'YE NAZİRELERİ*

Metin HAKVERDİOĞLU**

ÖZET

Mir Hamza Nigârî, hem Türkçe hem de Farsça ile şiirler yazmış Azerbaycan asıllı mistik bir şairdir. Nigârî 1805'te seyyit bir ailenin oğlu olarak Azerbaycan'ın Zengezur kasabasının Cicimli köyünde dünyaya gelmiş; Şeki ve Şamahı kentlerinde eğitimi tamamladıktan sonra, Kafkasya'da hızla yayılan Nakşibendiye'nin Halidiye koluna katılmak amacıyla Harput'a gitmiştir. Harput'ta bu tarikatın o devirdeki şeyhi İsmail Şirvanî'ye intisab edip Nakşiliğin Halidiye kolundan Mevlana Halid-i Bağdadi'ye bağlanmış olarak Karabağ'a dönmüş, daha sonra bir süre Sivas'a gidip gelmek zorunda kalmıştır. Ruslar Dağıstan'ı işgal ettiğinde Nigârî, İsmail Şirvânî ile birlikte Sivas'a dönmüş ve daha sonra Amasya'ya yerleşmekte ona eşlik etmiştir. Konya'da Mevlana türbesini ziyaret etmiş, Mekke'ye gidip hacı olmuş, o yıl İsmail Şirvânî adına Nakşibendiliği yaymak için Karabağ'a dönmüştür. Osmanlılar ile Ruslar arasında savaş patlak verdiğinde, Nigârî Osmanlılar tarafında mücadeleye girmiş ve Kars'ı savunanlar içinde onun müritleri de yer almıştır. Daha sonra Amasya ve çevresindeki âlimlerle görüş ayrılıkları yüzünden sürülen şair, savaştan sonra İstanbul, Erzurum gibi yerleri ziyaret etmiş ve Harput'a zorunlu ikamete mecbur kalmıştır. Orada ölmüş ve müritlerinin onun için inşa ettiği caminin yanında Amasya'da toprağa verilmiştir.

Onun Farsça şiirleri Mevlana, Câmî ve Hafız etkisinde iken Türkçe olan divanı Fuzûlî etkisindedir ve vasat kalitededir. Bu çalışma, yukarıda özellikleri sayılan Nigârî ile herkesçe tanınan Fuzûlî arasındaki benzerlikleri tespit etmekte, yani benzer şiirleri, nazireleri ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mir Hamza Nigârî, Amasya, Azerbaycan, Fuzûlî, Nazireler

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr. Amasya Üniversitesi, Türk Edebiyatı, El-mek: metin.hakverdioglu@amasya.edu.tr

NIGARI NAZİRES AGAINST FUZULİ'S POEMS

ABSTRACT

Mir Hamza Nigârî, Sufi and poet from Azerbaijan, who wrote in both Persian and Turkish (1220 or 1230-1304/1805 or 1815-1886). Seyyid Mîr Hamza Nigârî was born in Cicimli village of Zengezur town, Azerbaijan, in 1805 as a son of a seyyid family. After completing his education in the towns of Şeki and Şamahı in Şirvan, Nigârî set out for Harput in order to join the Hâledi branch of the Nakşibendi Sufi order, which was then spreading rapidly in the Caucasus. From Harput he proceeded to Sivas, then returned to Karabağ with İsmail Şirvânî, a successor of Mavlânâ Hâlid-i Bağdâdî, eponym of the Nakşibendiye Halidiye. When the Russians invaded Dağıstan, Nigârî returned to Sivas together with İsmâil Şirvânî, and then accompanied him to Amasya. After visiting Rumi's tomb in Konya and performing the pilgrimage to Mecca, he returned to Karabâğ to propagate Nakşibendiye-Halidiye Sufism on behalf of İsmail Şirvânî. At the outbreak of war between the Ottomans and the Russians, Nigârî led his followers to Kars to fight on the side of the Ottomans. After the war, he lived in turn in Erzurum, Istanbul, and Amasya, teaching at Amasya, until a difference of opinion with the local mufti compelled him to leave for Harput, where he died. He was buried in Amasya next to the mosque that his followers had been building for him.

His Turkish verse is influenced by the poetry of Fuzûlî. This study describes the similarities between Fuzûlî with Nigârî. Namely, it is engaged to determine similar poems. (Nazirs).

Key Words: Mir Hamza Nigârî, Amasya, Azerbaycan, Fuzûlî, Nazirs

A-GİRİŞ

Hızla değişen ve küreselleşmenin yanında yerel değerlerine sahip çıkmaya özen gösteren bir dünyada, ortak değerler ve ortak şahsiyetler, birlik ve beraberliğin temel aktörleri haline gelmiştir. Her millet kendi değerlerini; dilini, inancını, geleneğini, birleştirici şahsiyetini öne çıkararak özellikle gençliğine rol modeller sunmaya çalışmaktadır. Bu bağlamda Mir Hamza Nigârî, Osmanlı şiiri ile Azerbaycan şairlerinin divan şiirine katkısı; Sünnilik ve Şiilik hakkındaki görüşlerin bu iki coğrafyada sanata katkıları ve nazire kültürünün örneklenmesi makalemizin ana temasını oluşturmaktadır.

Yüzlerce yıl Azerbaycan'dan Anadolu'ya göçler ve bunun doğal etkisi ile Azerbaycan Türkçesi ve Azerî şairlerin divan şiirine etkileri söz konusu olmuştur. Oğuz kolundan olan Azerbaycan Türkçesi şöyle bir edebî gelişim izler:

“Azerbaycan Türkçesi, İslam uygarlığı etkisi altında 14. yüzyıldan, 19. yüzyıla kadar Fars edebiyatı etkisinde daha çok şiir alanında, bir şiir dili olarak gelişmiştir. 14. yüzyıldan başlayarak sırasıyla Hasanoğlu, Kadı Burhaneddin, Nesimî, Fuzûlî, Hakîkî, Habîbî, Hatâyî gibi şairler eserleri ile bu lehçeye katkıda bulunmuşlardır. 13. yüzyılda doğup 14. yüzyıl başlarında ölen Hasanoğlu (Şeyh İzzeddin Esferâyînî) Azerî edebiyatının bilinen ilk şairidir. Daha sonra kendinden sonrasını etkilemeyi başaran 14. yüzyıl şairi Nesimî gelir.” (ERDEN, 1985; 8)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Bu arada, İran'daki Safevî Devletinin kurucusu olan Şah İsmail (1487-1524), dinî ve politik şiirlerinde Hatayî mahlasını kullanmıştır. Şah İsmail Azerbaycan Türkçesini resmî dil olarak kabul ederek Diyarbakır'dan Bağdat'a kadar bu şivenin yayılmasına yardımcı olmuştur. Bu yardım bir anlamda bölge şiirinin Azerbaycan Türkçesini tercih etmesine vesile olmuştur.

Siyasî çalkantıların hat safhada olduğu bu dönemin ve klasik çağın en önemli temsilcisi olan Fuzulî ise kendinden sonra gelen tüm Osmanlı ve İran şairlerini etkilemiştir. Hakkında şu bilgileri tekrar etmekle yetineceğiz:

Divan ve mesnevî şairidir. Asıl adı Mehmed'dir. Babasının adı Süleymandır. Hille'de doğduğu tahmin edilmektedir. Bağdat ve civarında yetişmiş, zamanının bütün ilimlerini öğrenmiştir. Şah İsmail, Bağdat'ı alınca ona "Beng ü Bade" mesnevîsini sunarak yakınlaşmak istemiştir. Safevîlerin Bağdat Valisi İbrahim Han tarafından korunmuştur. Kanunî Sultan Süleyman Bağdat'ı fethedince (1534) ona kaside sunmuş, Osmanlı valilerinden Cafer Çelebi ile Ayaş Paşa'dan yardım görmüştür. Dört ay Bağdat'ta kalan Osmanlı Ordusu içinde Celâl-zâde Mustafa Çelebi, Hayalî ve Taşlıcalı Yahya Bey gibi güçlü şairler vardır. Fuzulî bunlarla da tanışmış, sohbet etmiştir. Ömrü Bağdat, Hille, Necef ve Kerbelâ dörtgeni içinde geçmiştir. 1556'da çıkan taun salgınında Kerbelâ'da ölmüştür.

Eserleri iç ve dış yapı bakımından mükemmeldir. Türk dilini ve edebiyatını bir bütün olarak görmüş, kendisinden önce gelen ve çağdaşı olan Türk şairlerinin eserlerini okuyup incelemiştir. En fazla Ali Şîr Nevâî'den etkilenmiştir. Divan edebiyatının ortak malzemesini kullanmakla birlikte şahsî üslûp sâhibi olabilmıştır. Edebiyatımızın en lirik şairi olarak kabul edilir. Duyguları derin, ifâdesi tabiidir. Aşk, elem ve ayrılık temalarını işler. Mensur eserlerinde de aynı ustalığı gösterebilmiştir. Şöhreti Türk dünyasına yayılmıştır. Hemen hemen her divan şairi ona nazîre yazmış, halk şairleri de onu üstad kabul etmişlerdir.

Fuzulî'den en çok etkilenen şairlerden olan Mir Hamza Nigârî ise asıl inceleme konumuzu oluşturmaktadır. O, seyyid isminden anlaşıldığı gibi, soyu Hz. Muhammed'e dayanan bir şahriyettir. Atalarının Azerbaycan/ Karabağ'a gelmesi şöyle izah edilebilir:

10 Ekim tarihinde Kerbela'da meydana gelen elim durumdan sağ çıkan Hz. Hüseyin'in soyundan olanlar, bir süre sonra Maverâünnehr ve daha sonra da Kafkaslara doğru göç etmişlerdir. Bu göçler neticesinde Azerbaycan çevresinde seyyid ve şerif unvanını taşıyan âlimler ortaya çıkmıştır. Bu seyyid ve şerifler Anadolu'ya, dolayısıyla Osmanlıya da intikal etmişler, her zaman baş tacı edilmiş ve desteklenmişlerdir. Bazı münferit olaylar hariç seyyidler için hem halk hem de Osmanlı hükümetleri gerekli ihtimamı göstermiştir.

Türkçe ve Farsça olmak üzere iki divan, Türkçe iki tasavvufî mesnevi, Menakıp ve Tavzihat sahibi olan Nigârî'nin eserlerinde klasik şairlere has Şark edebiyatının bütün şekil ve muhteva özellikleri bulunmaktadır.

Çalışmamızda, nazirelerin tespiti için, Mir Hamza Nigârî'nin, Prof. Dr. Azmi BİLGİN (2003)'in çalışması olan Türkçe Divanı; Fuzulî ile ilgili de Prof. Dr. Kenan AKYÜZ v.d. (2000)'ün çalışması olan Fuzulî'nin Türkçe Divanı kullanılmıştır.

B. NİGÂRÎ, DÜNYA GÖRÜŞÜ VE POETİKASI

a-Nigârî'de Hz. Ali Aşkı:

Mervânîleri isteyen ey ehl-i dalâlet
Bî-şübhe ki sizler Yezîdî biz 'Alevîyiz

Sizler gibi erbâb-ı şekâvetden ıragız
Ehl-i sünnetiz mü'min-i Hak dîn-i celîyiz

Biz Ahmedîyiz hamd Hudâya ki ezelden
Ashâb-ı yemîniz ki sa'îd-i ezeliyiz (BİLGİN, 2003, Kıt'a 728)

İlk bakışta katı bulunabilecek yukarıdaki ifadeler, iyi incelendiğinde, şairin Ali sevgisi sadece zalimleri öteki gören bir Alevîliktir. Şairin Mervanî dediği insanlar her devirde ortaya çıkan zalimlerdir. Hiçbir insanın zulme rıza göstermeyeceği gerçeğinden yola çıkarsak onun Ali sevgisinin bir anlamda dedesine olan sevgisi olduğunu; Yezid düşmanlığının ise ailesine düşman olan bir zalime olan düşmanlık olduğu hemen anlaşılır. "Ehl-i sünnetiz mü'min -i Hak dîn-i celîliz" ifadesi tüm düğümleri çözen bir kılıç gibidir. Bu noktada bu ifadenin baskı ile yazıldığını, bir mahalle baskısı altında bu ifadenin sarf edilmiş olduğunu savunanlar da çıkmıştır.

Allâhı Muhammedi âli seven dostânız
Ne Sünnîyiz ne Şî'î bir hâlis Müslümânız (BİLGİN, 2003, Kıt'a 720)

Bu beyitle de şair Müslüman olmanın ortak nokta olduğunu ve her şeyin üstünde tutulması gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır.

Yine belirtmek gerekir ki Hamza Nigârî, Kerbelâ'da şehid edilen dedesi Hz. Hüseyin'in acısını daima dile getirmiş, bu acıyı ve onun düşmanına karşı olan düşmanlığını söylemekten asla çekinmemiştir. Özellikle Mervan'ı, Yezid'i ve Muaviye'yi cehennem ehli olarak göstermiştir:

Cennet ehli ne bilür hâlini Mervânîlerin
Sen Mu'âvîleri şeytân-ı cehennemden sor (BİLGİN, 2003, g. 262)

Siz Mervânî cehennemî biz Muhammedî cennetî
Siz şeytânî biz Rahmânî siz bir taraf biz bir taraf

Siz Yezîdî siz pelîdî biz Hüseyinî biz şehîdî
Siz butlânî biz hakkânî siz bir taraf biz bir taraf

Sizler düşmen-i Mustafâ biz bende-i âl-i 'abâ
Siz hasmânî biz rahmânî siz bir taraf biz bir taraf

Siz şeytânî biz rahmânî zıd-ender-zıddız ehâsıl
Siz zulmânî biz nûrânî siz bir taraf biz bir taraf (BİLGİN, 2003, Kıt'a 730)

Mervânîlerin la'net hakkı hakkımız rahmet
Zîrâ anlar şeytânî biz tâbî-i Kur'ânız (BİLGİN, 2003, Kıt'a 720)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Onun Hz. Ali sevgisi Kur'an'da belirtilen âl-i abâ sevgisidir:

Mahbûb-ı Hudâ ya'nî Muhammed ki hüveydâ
Bî-şübhe çü hûrşîd benem ü âli velîmdir

Farzdur 'Alîni Fâtımanı âlini sevmek
Allâh ü Nebî sevdiği bürhân-ı celîmdir (BİLGİN, 2003, Kıt'a 726)

Yâ Rab beni ayırma şehen-şâh-ı velîden
Yâ Rab beni dûr eyleme evlâd-ı 'Alîden (BİLGİN, 2003, Terci' 823)

Mir Hamza Nigârî'yi yanlış anlayanlar maalesef çıkmış ve ona bazı sıkıntılar yaşatmışlardır; ancak her devirde bu hadiselerin olduğunu ve şeytanın insanların arasında bozgunculuğu çok iyi başardığını bilen Nigârî, bu durumları asla büyütmemiş ve daima orta noktayı bulmayı arzulamıştır. Bugün onun bulduğu bu nokta iyi tespit edilerek pek çok sıkıntının, çatışmanın ve yanlış anlamanın önüne geçilebilir.

Hz. Ebu Bekir, Ömer, Osman ve Ali sevgisini bir arada işleyen şu beyit tüm önyargılara bir cevap niteliğindedir:

Çerâğımdır yanar der çâr cânib
Ebû Bekr ü 'Ömer Osmân [u] Safder (BİLGİN, 2003, Kıt'a 725)

b- Nigârî'nin Poetikası:

Seyyid Nigârî'nin şiirlerinin konusu daha çok ilahî, kısmen de beşerî aşk, dinî-tasavvufî konular, insan ve cemiyet, yaşadığı çağa münasebet olarak tasnif edilebilir. Divanındaki gazel, kaside, terakib-i bent ve terci-i bentler genellikle tasavvufî konuda yazılsa da şairin beşerî aşkı, beşerî sevgiliyi anlatan şiirleri de çoktur.

Onun Karabağ sevdası da hiçbir zaman küllenmemiş ve şiirlerinde en müstesna yeri almıştır. Lirizminin bir sebebi de bu vatan özlemi olmuştur:

Ne 'aceb devlet imiş seyr-i şikâr-ı Karabağ
Ne güzel ni'met imiş sohbât-i yâr-i Karabağ (BİLGİN, 2003, Terci' 826)

"Nigârî Divanı, sözbilim unsurları açısından incelendiğinde oldukça zengin bir malzemeye karşılaşılmaktadır. Yineleme, Koşutluk, Önceleme ve Sapma niteliği gösteren beyitler incelendiğinde sözbilim ve divan şiirini ortak bir paydada buluşturan ve kendi alanlarında isimleri farklı olsa da işaret ettikleri kavramların aynı ya da benzer olan yapılar görülmüştür. Genel olarak bakıldığında Nigârî; aliterasyon, asonans ve ses tekrarlarıyla, koşut yapıları kullanmasıyla, önceleme ve sapmalardan yararlanarak şiirinin müzikalitesini ve anlam yoğunluğunu arttırmaya çalışmış ve bu konuda da başarılı olduğu görülmüştür." (AYAN NİZAM, 2012; 41) Tekrar sanatı ise onunla zirveleri zorlamıştır. Onun şiirindeki kadar güzel tekrarlar her şairde görülmez:

Şeb-i mi'râc melekler didi Allâh Allâh
Bu ne dilber bu ne server bu ne Mevlâ Mevlâ (BİLGİN, 2003, g. 12)

Seyyid Nigârî'nin şiirlerinde hikemî tarzda ifadeler, dünyaya, insana, insan ömrüne, yaşlılığa ve ölüme dair düşünce ve yorumlar vardır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

‘Ömrün geçer âh vâh ile kârın olur efgân
Ger şâm u seher külbe-i hicrâna düşersin (BİLGİN, 2003, g. 517)

La‘l-i leb-i dildâra heves itme ki zîrâ
Meyl eylesen er ‘âkıbeti kana düşersin (BİLGİN, 2003, g. 517)

Şairin hedefindekiler daha çok dini yasaklarla donatan vaiz, zahit ve yalancı sûfilerdir:
Ne görür zâhid-i a‘mâ ne bilür bî-haberân
‘Âlem-i gaybdanam hey‘et-i Kibriyâyam men (BİLGİN, 2003, g. 546)

“Seyyid Nigârî, hem aruzla hem de hece vezniyle yazdığı şiirlerinde ilahî aşka ve mutlak güzelin tasvirine geniş yer vermiştir. Araştırmacılar şiirlerinde aruz kusuru, dil ve üslubunda rekâket olduğunu ifade etmektedir. Kanaatimizce bu doğru değildir. Bu kanaate varılmasının sebebi Azerbaycan asıllı şairin şiir dilinin tam anlamıyla anlaşılmasındandır. Çünkü Seyyid Nigârî, eserlerinde Azerbaycan Türkçesini Osmanlı Türkçesi ile karışık olarak kullanmış, özellikle Karabağ diyalektine ağırlık vermiştir.

Yazmış olduğu Çaynâme ve Nigarnâme adlı iki mesnevisi tamamen tasavvufi ve orijinal içeriklidir. Bu yönüyle bu eserler türleri arasında da seçilmektedirler. Bu eserlerin ikisinde de şair, Azerbaycanlı olduğunu belli etmiş, Azerbaycan’a ait kültürel öğeleri mazmunlaştırarak başarıyla kullanmıştır.” (BAYRAM, 2012)

Seyyid Nigârî iki büyük şairi kendinde birleştirmiştir: Yunus Emre ve Fuzûlî. Yani bir taraftan klasik edebiyatın tüm kurallarına sadık kalarak tasavvufu terennüm eder, bir taraftan da dervişleri için şiirler yazar ki adap erkân öğrenilsin.

Şair bir taraftan da güncel sıkıntılara parmak basmayı ihmal etmemiştir.

“Çağındaki mücahitlerden Şeyh Şamil’i şiirlerinde anmış, kendi vatanı olan Karabağ’ın Rus zulmünde inlediğini ve kısmet olursa dünya gözü ile bu toprakların bağımsızlığına kavuşacağını görmek için dua etmiştir.” (BİLGİN, 2003;314)

Merd-i merdâne o kaplan-sıfat Moskof ilen
Eylemek ceng ü cidâl şîr-i Dağıstâna düşer (BİLGİN, 2003, g. 201)

Yine devrinin en tanınan ve kendisinin mürşidi olan şeyhi, İsmail Şîrvânî’yi bir muvaşşah (Akrostiş) örneği ile anmıştır:

Elfinde hezâr istikâmet
Sîninde mukîm bin selâmet

Mîminde medâr-ı mihr-i zâtî
Elfinde ifâza-i sıfâtî

‘Aynında ‘uyûn-ı ‘ayn-i ‘ârif
Yânında yenâbi‘-i ma‘ârif

Lâmında şarâb-ı la‘l-i şâh
Perverde-i zât-ı pâk-i Hâli (BİLGİN, 2003; 628)

اسماعيل

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Nigârî, Mevlanâ Celalettin Rumî ve Nâbî'nin divan tertip sisteminden etkilenmiş, her bölüm değişikliğinde bir veya iki rubaî söylemeyi uygun bulmuştur. Divandaki gazel sayısı ortalama 642, bütün nazım şekilleri ile yazılan şiirlerin toplam sayısı ise 842'dir.

Hece ölçüsü ile de şiirleri vardır. Bunlardan pek çoğu bestelenmiştir, en tanınanı ise "El-mukaffat-ı bî- gayri tertib" bölümünden alınan şu şiirdir:

Nice ağlamayam kılmayam feryâd
Giriftâram 'aşkın bî-nevâsıyam
Leyli'nindir Mecnûn Şîrîn'in Ferhâd
Ben de şehniğârın mübtelâsıyam (BİLGİN, 2003, s. 586)

Şair hakkında kısa bir bilgi veren Mehmet Nail Tuman (2001; 1094) onun "Seyyid Mir Paşa bin Seyyid Rıza Efendi olduğunu söyledikten sonra şu beyitlerini zikretmektedir:

Cânib-i Hak'dan müsellemdir dilâ hizmet sana
'Âlem-i dâreynde yetmez mi bu ni'met sana

Odlara düşdün dem-â-dem âh bir âh itmedin
Âşikârâdur ki irmiş bir nefes himmet sana

Onun vefatına dair Amasyalı şair ve mutasavvıf Sebatî tarafından yazılan beyit şudur:

Hâtif-i gaybî getirdi söyledim târîhini
Gitti hayfâ dil cihândan mürşid-i âgâhımız (1302) (KOÇ, 2006; 230)

هاتف غیبی کتردی سويلدم تاريخینی
کتدی حيفا دل جهاندن مرشيد آکاهيميز
۱۳۰۳

c- Fuzûlî'ye Nazireleri:

Nazire adı verilen şiirler divan şairlerinin her zaman iltifat ettikleri bir uğraş olmuştur. "Nazire, bir başka şairin eserini geçmek amacıyla yazılan şiirlerdir. Nazire, geçilmeye çalışılan şiirin vezin ve kafiyesiyle hatta varsa redifleriyle aynı olmalıdır; şiirde işlenen mana da naziresi yapılan şiirle paralellik arz etmelidir. Nazire yazmayı cazip hale getiren şey, aynı sahada şiir söyleyen diğer meslektaşlarını geçme düşüncesidir. Böylece şair, bir gazel ya da kaside için redif olarak o zamana kadar hiç kullanılmamış ve bilhassa şiire uygulaması zor olan bir kelime ya da kelime grubunu seçebilir; bütün kabiliyeti ile beyitlerin sonunda bu işi başarmaya çalışır. Neticede şiir yayımlandığında, diğer sanatkârlar bunu edebî kabiliyet ve şöhretine karşı bir meydan okuma olarak değerlendirirler ve aynı şekilde cevap verme zorunluluğu hissederler. Ancak sadece çağdaş şairlerin ya da kendilerinden kısa süre önce yaşamış olan seleflerin şiirine nazire yazılmaz; şairler, kendilerinden asırlar önce yaşamış olan, üsluplarını beğendikleri ve rakip olmak istedikleri şairlerin şiirlerine de nazire yazarlar." (GİBB, 1998,135)

Seyyid Nigârî'nin gazellerinin pek çoğu Fuzûlî'nin gazellerine nazire olarak yazılmıştır. Bunlar ya bire bir aynı vezin, kafiye ve redifle yazılan nazireler ya da şairin şiirlerini çağrıştıracak şekilde yazılmış beyitlerdir.

Ey gönül tab-ı Fuzûlî ile hem-kâar oldun
Karabağ kıtasını hıttâ-i Bağdad itdin (BİLGİN, 2003, g. 408)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Yukarıdaki beyitten de açıkça anlaşıldığı gibi, Mir Hamza Nigârî'nin nazireleri kendisinden yüzyıllar önce yaşamış olan Fuzûlî'yedir ve bu seçim onun bu şair ile olan gönül bağına ortaya koymaktadır. Şair, bu seçimi ile Fuzûlî'nin karakterine benzer bir karaktere sahip olduğunu açığa vurmaktadır. Bu bağlamda Fuzûlî'nin lirizmi Mir Hamza'da aransa yanlış olmaz. Bu lirizmin, özellikle oğlu Siraceddin'i kaybettikten sonra daha da arttığını tüm kaynaklar beyan etmektedir. Şairin, bir başka şair değil de Fuzûlî'yi seçmesinin tabii bir nedeni de Azerbaycan Türkçesidir. Her iki şair de girişte belirttiğimiz gibi, Azerbaycan Türkçesini, divan şiirinin müsaade ettiği kadarıyla kullanmıştır. Mir Nigârî'nin Azerî ve Karabağlı oluşu; Fuzûlî'nin Irak Türkmenlerinden oluşu bu tabii ilgiyi doğurmaktadır.

Dr. Saadet Şihyeva, Seyid Nesimî ve Mir Hamza Nigârî: Şiirsel Sözün Seyri (2012;341) adlı bildirisinde Nigârî ile Nesimî, Fuzûlî, Lütî, Necatî arasındaki benzerliği "oynar" redifi ile şöyle ortaya koymaktadır:

"Nesimî ve Fuzûlî sözünün sentezine daha bir örnek olarak, Nigârî'nin "Oynar" redifli gazellerini gösterebiliriz. Şair gazellerinden birini Nesimi ve Fuzuli gibi "Oynar" (16, 193-194), diğer ikisini ise Lütî ve Necatî gibi "İle oynar" (16, 162-163, 165-166) ("Bile oynar" (Lutî (15, 57)) redifi üzerinde kurar. Bu gazeller de Nesimî edebî okulu geleneğine bağlanır. Böyle ki, aynı şiirlerin ilk örneği Nesimî'nin "Oynar" redifli gazelidir. Nesimî:

Seherde gül üzün şaha, çü gülşende gülab oynar,
Anı görüb sefasından felekde afitab oynar.

Fuzûlî:

Sebadan gül yüzünde sümbül-i pür-pinç ü tab oynar,
Sanasın per açıb gülşende bir müşgin gülab oynar.

Nigârî:

Nesim-i zülfe benzetmiş sürur eyler hebibane
Degil bîhûde bad-i seba geldikce bağ oynar.

Zannımızca, "Nesim-i zülfe benzetmiş" deyiimi tevriyeli kullanılmıştır. Şair hem bu redifle ilk şiir yazan Nesimî'nin mahlasına işaret eder, hem de bağın sabanın yar saçının kokusunu getirmesinden sevinip oynamasını belirtir. Görüldüğü üzere, Nigârî'nin farklı kafiye düzenine sahip olan şiirinin selefleriyle ortak yönü aynı redifin kullanımıdır."

Bu çalışmamızda, Mir Hamza Nigârî ile Fuzûlî'nin ölçü ve kafiyesi bire bir aynı 25 gazelinin kardeş olduğunu tespit ettik. Şiirlerde aynı dil özelliklerini gösteren bariz kelime seçimleri, lirizmin zirvelerini zorlayan ifadeler, bir biriyle yarışmaktan çok bir birini tamamlayan tema seçimleri göze çarpmaktadır. Bu şiirlerde Mir Hamza, Fuzûlî'nin gölgesinde kalmadan kendi mutasavvıf karakterini şiirine katıp orijinallik yakalamayı da başarmıştır.

Çalışmamızın bu bölümünde, iki şairin gazellerindeki ortak şekil özelliklerinin yanında en yakın anlamlı beyitlerini de tespiti çalıştık.

1. Gazeller

Bu şiirin kafiyesinde, revî olarak (nun) n; ridf olarak (elif) â kullanılmıştır.

Fuzûlî şu kelimeleri kafiye olarak kullanmıştır:

usanmaz mı/ yanmaz mı/ sanmaz mı/ inanmaz mı/ uyanmaz mı/ bulanmaz mı/ utanmaz mı/
usanmaz mı

Nigârî ise:

usanmaz mı/ kanmaz mı/ yanmaz mı/ sanmaz mı/ kazanmaz mı/ yanmaz mı/ dolanmaz mı/ utanmaz mı/ uzanmaz mı/ usanmaz mı

Nigârî de Fuzûlî gibi **usanmaz** mı kafiyesi ile şiirini başlatıp bitirmiştir.

İç kafiye yönünden de Nigârî, Fuzûlî ile benzer kelimeleri kullanmayı denemiştir. Özellikle Fuzûlî'nin 5. beyti ile Nigârî'nin 6. beyti aynı iç kafiyeyle sahiptir:

karşu/bu/gîsû(Nigârî)

karşu /su /bu (Fuzûlî)

Hevâ-yı zülfine karşu/ döner gönlüm dolanur bû/
Sabâ degse eger gîsû/ dolanur bes dolanmaz mı (Nigârî)

Gül-i ruhsârına karşu /gözümünden kanlı akar su/
Habîbim fasl-i güldür bu/ akar sular bulanmaz mı (Fuzûlî)

Aşağıda, ana metinde, iki şairin şiirinde iç kafiye (/) işareti ile ayrılarak gösterdik. Bu konuda da Nigârî, üstadının yolunu adım adım takip edip ilk beyitte onun gibi iç kafiye kullanmamıştır.

Şiirin tamamında yaygın olarak kullanılan teşhis sanatı da iki şairde örtüşmektedir:

Gamze kan döken bir kişidir ve bundan hiç usanmaz (1. beyit) (Nigârî)

Uyandırır halkı bağrımlarım **kara bahtım** uyanmaz (4. beyit) (Fuzûlî)

Nigârî bu gazelinde, diğer gazellerinde olduğu gibi, bir iki beyit fazla yazmayı uygun görmüştür. Nigârî'nin bu ve diğer nazireleri sanat bakımından Fuzûlî'den geridedir denemez. Gerçekten de adeta Fuzûlî'nin eksik bıraktığı kafiyeler ve tasavvufî söylemi Nigârî tamamlamıştır. Şive ve meşrep paralelliği bu kardeş şiirleri daha ilginç bir noktaya götürmektedir.

2. Gazeller

Bu şiirin revîsi (te) t dir; redifi ise “sana”dır.

Fuzûlî; mihnet, rahmet, ruhsat, sıhhat, mühlet, âdet, minnet ve niyet kelimelerini kafiyelendirirken Nigârî; hizmet, niyet, himmet, hürmet, işret, kısmet, sohbet, hikmet ve devlet kelimelerini seçmiştir.

Fuzûlî'nin

Sende dün gördüm Fuzûlî meyl-i mihrâb-ı namaz

Terk-i ‘aşk itmek mi istersin nedir niyet sana

beytine karşılık, Nigârî,

Mugların öpdün ayağın secde kıldın bütlere

Ser-firâz oldun kılur her bâde-keş hürmet sana

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

karşılığını vermekle meşhur tasavvuf-şeriat çatışmasını kullanmıştır. Her iki beyit de dış anlamı ile küfürdür; ancak tasavvufi anlamda Allah aşkı ile tüm kayıtlardan sıyrılmış insanı anlatmaktadır. İki gazel de bir dostla sohbet havasında ve “sana” redifinin samimiliğinde gelişmektedir.

3. Gazeller:

Fuzûlî'nin meşhur olan “olmasun yâ Rab” redifli ve “nun” n revîli bu gazeline, Mir Hamza Nigârî aynı redifle ancak “mim” m revîli bir gazelle karşılık vermiştir.

Nigârî, gazelin başında farklı konulara ilerliyormuş gibi görünse de,
Harâbât içredir âbâd gönlüm kim bu dergâhın
Ziyâd olsun esâsı dem-be-dem kem olmasun yâ Rab

beyti ile harabat ehli olma ve orada mutluluğu yaşama konusunda Fuzûlî ile aynı noktayı yakalamaktadır.

Ayrıca, Fuzûlî'nin ilk beyti,
Benim tek hiç kim zâr ü perîşân olmasun yâ Rab
Esîr-i derd-i ‘aşk u dâğ-i hicrân olmasun yâ Rab

ile Nigârî'nin,

Dem-â-dem iltifât-ı gamze-i hûn-rîzden gayrı
Dil-i mecrûhuma ‘âlemde hemdem olmasun yâ Rab

beyti “kırmızı” tenasübü yönünden benzerlik gösterir. Her iki beyitte de dem (kan), hûn (kan), hûn-rîz (kan dökücü), mecrûh (yaralı), dâğ (yara) gibi kırmızıyı çağrıştıran kelimeler tercih edilmiştir.

4. Gazeller:

Bu gazellerin revîsi (be) b, ridfî ise (elif) â dır. İlk beyitte Fuzûlî'nin kullandığı kelimeleri Nigârî aynen almayı uygun bulmuş ve âfitâbı (güneş) iki şair de sevgili yolunda yüzünü yerlere süren bir âşığa benzetmiştir:

Fuzûlî,
Subh çekmiş çehre çalmış taşâ tîgin âf-tâb
Zâhir etmiş ol meh-i dellâke ayn-i intisâb

Nigârî,
Başın ey servim ayağından getirmez âf-tâb
Hâk-i pâyün feyzine yüz koymuş eyler intisâb

5. Gazeller:

Revî olarak (be) b'nin, ridfî olarak ise (ye) î'nin kullanıldığı bu kardeş gazeller ortak kafiyenin en çok kullanıldığı örneklerden sayılabilir.

İki şair de “tabîb” kelimesi ile başlamış ve değişik yerlerde şu ortak kafiyeler kullanılmıştır: ‘an karîb/ ‘andelîb/ nasîb/ habîb / rakîb

Nigârî “rakîb” kelimesini “seg-rakîb” olarak ikinci defa kullanmayı uygun bulmuştur. Doğal olarak iki şiir de içerik olarak bir birini tamamlaktadır.

Fuzûlî'nin bülbül boşa efgan etmiyor dediği,
Bir zebândır şerh-i gam takrîrinde her berg-i gül
Eylemez bî-hûde gül gördükçe efgân ‘andelîb

beytini Nigârî, “O bülbül benim ve gülşene bu hoş havayı ahımla ben veriyorum.” diyerek tamamlamaktadır.

Hûblar bezmine bahş eyler sürûr âh eylerem
Gülşene revnak virür zîrâ ki zâr-ı ‘andelîb

6. Gazeller:

Revî olarak (te) t, ridf olarak ise (elif) â kullanılan bu gazeller yine bir birini tamamlar özelliktedir. Özellikle “hayât” ve “necât” kelimesi kafiye olarak iki şairde de tercih edilmiş ve Fuzûlî zenehdan çukuruna düşen esirin kurtuluşu yoktur derken; Nigârî iyi bir amelle bir kurtuluş ümit etmeyi tavsiye etmektedir:

Fuzûlî,
Hat bu mazmûn ile dir tarf-ı zenehdânında
Ki bu zindânın esîri yok ümmîd-i necât
Nigârî,
Bu ‘amel-hâne-i âlemde ki tâ var hayât
Bir ‘amel kıl ki ola bârî bâdî-i necât

7. Gazeller:

Revî olarak (re) r, ridf olarak ise (elif) â kullanılmış olan “et” redifli bu gazellerde iki şair de sevgiliden beklentilerini dile getirmektedir.

Önce Fuzûlî saba ile sevgiliye haber göndemekte ve ilgi beklemekte,
Sabâ ağyârdan pinhân gamın dil-dâra izhâr et
Habersiz yârımı hâl-i harâbımdan haber-dâr et
Sonra Nigârî bu dileğin ayrıntısını bildirmektedir:
Gel ey serv-i revânım dilberâne eyle refât it
Güzel refâtına kebk-i hırâmânı giriftâr it

8. Gazeller:

“görgeç” redifli bu gazellerde revî olarak “nun” n, ridf olarak “elif” â kullanılmıştır. Ancak Fuzûlî ikinci tekil kişiyi redife eklerken Nigârî birinci tekil kişiyi kullanmıştır. Bu şiir de “usanmaz mı” redifli gazeller gibi adeta bir birini tamamlamak için yazılmıştır.

Fuzûlî'nin,
Sen hâl-i dilin söylemesen n’ola Fuzûlî
El fehm kılar çâk-i girîbânın görgeç
beytini tam manasıyla tamalayan ifade Nigârî'nin,
Yer ehli bilürdi beni gök ehli Nigârî
Bildi kamu ‘arşı yakan efgânımı görgeç

beyti olsa gerektir.

Fuzûlî'nin bu gazeli üzerine “göstergebilim” açısından bir inceleme yapan Hüsrev Akın (2009) şiirin kelime seçimindeki mükemmelliğini ortaya koymuştur.

9. Gazeller:

Bu gazeller de “görgeç” rediflidir. Revî olarak “elif” â seçilmiştir. Bir önceki gazellerde Mef’ûlü Mefâ’îlü Mefâ’îlü Fe’ûlün kalıbı tercih edilmişken bu gazellerde şairler Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün kalıbını tercih etmiştir.

Hava ve su temasının öne çıktığı şu beyitler kardeşliğin en belirgin işaretidir:

Fuzûlî,

Füzûn oldukça ‘aşkın germ olur eşkim yügürmekte
Eğerçi su burûdet kesbini eyler hevâ görgeç

Nigârî,

Gönül âh eyledikce her taraf cevân ider başım
Temevvüc eyler elbet bahr şiddetlü hevâ görgeç

Nigârî bu şiirini dedesi Hz. Hüseyin’in şehit edildiği yeri anarak bitirmekle bir vefa örneği de göstermiştir:

Nigârî dem-be-dem ağlar gözüm her dem yanar cânım
Dem-â-dem cûş ider kanım zemîn-i Kerbelâ görgeç

10. Gazeller:

“subh” redifli bu gazellerde revî olarak “re” r, ridf olarak “elif” â tercih edilmiştir. Her iki şair de subhu (sabah) kişileştirerek yakasını yırtan bir kişiye benzetmektedir. Nigârî benzetmeye gülü katarak kendini gizlemeyi tercih etmiştir. İki şairin de gibi kelimesi yerine Azerbaycan şivesindeki “tek” ifadesini kullanması ilginçtir:

Fuzûlî,

Ger değil bir mâh mihriyle benim tek zâr subh
Başım açıp nişe her gün yakasın yırtar subh

Nigârî,

Derd-mend-i hasret-i didârdır kim her seher
Hâr-ı hicrân-ıla gül tek yakasın yırtar subh

11. Gazeller:

Bu gazellerin redifi özellikle Azerbaycan şivesinde kullanıldığı şekliyle “yoh” olarak seçilmiştir.

İki şair de şiirin sonunda sevgilide olmayan şeyden yakınır: “rahm”

Zârlığım ‘aşkdan var Fuzûlî velî
Ol meh-i bî-mihirden rahm men-i zâre yoh

Âhım odı âheni Mîr Nigârî yakar
Vechi nedir bilmezem te’sîri dildâre yoh

12. Gazeller:

Revî olarak “elif” â kullanılan ve redifi “ya bah” tercih edilen bu şiirlerde de “bak” yerine Azerbaycan şivesindeki “bah”ın ortak kullanılması dikkat çekicidir. Fuzûlî ile Nigârî arasındaki farkı en iyi ortaya koyan beyitlerden biri bu gazellerde tespit edilebilir. Fuzûlî sevgiliyi dini bir

ifade olarak “Allah” veya “Mevlâ” olarak kullanmak yerine gizlemeyi yeğlerken Nigârî dinî kimliği ile bu kavramları açıkça kullanmayı tercih etmiştir.

Ey Fuzûlî her nice men' eylese nâsih seni
Bakma anun kavline bir çihre-i zîbâya bah

Virme ey Seyyid Nigârî gayra göz hergiz velî
Dâmen-i sevdâya el ur Hazret-i Mevlâya bah

13. Gazeller:

Revî olarak “mim” m, ridf olarak “elif” â kullanılan bu gazellerde şairler “olmaz” redifini işlemişlerdir. Nigârî bu gazelde Fuzûlî ile aynı kelimeleri kullanmak yerine farklı kelimeler ile onun bıraktığı alanları tamamlar mahiyette bir yol seçmiştir.

14. Gazeller:

“bekleriz” redifli bu meşhur gazel de Nigârî tarafından tanzir edilmiştir. Revî olarak “te” t kullanılmış olan gazellerde beklemek fiilinin her türlü anlam farklılıkları ele alınmıştır. Fuzûlî, Mecnun ile nöbetleşe aşk kervanını beklerken Nigârî kendini tecrid edip güzel bir tecrid sanatı örneği göstererek bir gönlüm, bir ben, bir de Nigârî sevdâ arsasında cihat eden ve şahadet bekleyen mücahitleriz demektedir:

Fuzûlî:

Kâr-bân-i râh-i tecrîdiz hatar hayfın çekip
Gâh Mecnûn gâh ben devr ile nevbet bekleriz

Nigârî:

‘Arsa-i sevdâda bir dil bir Nigârî bir de ben
Bir bölük câhidleriz vakt-i şahâdet bekleriz

15. Gazeller:

“olmuş” redifli bu gazellerde revî “nun” n, ridf “elif” â seçilmiştir. İki şair “kan” kelimesini kafiye olarak kullanmış; ancak çok büyük bir ustalıklarla farklı mecralara kanat çırpmışlardır. Fuzûlî; badeyi çok içtim sensiz, gamı o giderir dedikleri için; ancak gamı gidermek bir tarafa o bade kan olmuş, demektedir. Nigârî ise; o ciğeri kan olmuş (gönül) sabaha kadar efgan ederek başımı ağrıttı, yine de kurtulamadı bu dertten, demektedir.

Fuzûlî,

Dediler gam giderir bâde çok içtim sensiz
Gam-i hicrâna müfîd olmadı ol kan olmuş

Nigârî,

Fâriğ olmaz gîceler subha dek efgân eyler
Başım ağrıtdı benim ol ciğeri kan olmuş

16. Gazeller:

“nun” n revîli ve “elif” â ridfli bu gazelin ikisi de sevgiliye âşığın sunduğu hediyelerle doludur. Başta hediye edilen ise kurbanlık candır:

Fuzûlî,

Ey kemân ebrû şehîd-i nâvek-i müjgânınam
Bulmuşum feyz-i nazar senden senin kurbânınam

Nigârî,

Hamdülillâh ey ‘azîzim kim senin kurbânınam
Feyz-i kurbet bulmuşam kim küşte-i peykânınam

17. Gazeller:

“itdim” redifli bu gazellerin revîsi “nun” n, ridfî “elif” â’dır. Nigârî bu gazelde bir adım öne çıkıp şairliğinin mertebesini belli etmeye çalışır gibidir. Özellikle ilk beyit şairin mükemmel bir “kırmızı” tenasübüne ve iç içe diğer sanatlara mahal olmuş durmadadır. Sevgilinin yanağını hayal eden şair sanki bir gülistan görmüş gibidir. Bu ateşli ocağa benzeyen gül bahçesini “ben kendimi yandırarak yaktım” diyen şair, kendini ihâm-ı tenasüple bülbül yerine koymakta ve bu yangın içinde lalenin ortasındaki dağı- yanık noktasını- da “ben nişan haline getirdim” demektedir.

Nigârî:

Hayâl-i ‘ârızınla tâ ki seyr-i gülsitân itdim
Yanup gülzârı yaktım lâleni dâğ-ı nişân itdim

18. Gazeller:

Revî olarak “re” r, ridf olarak “elif” â kullanılmış olan bu gazellerde sanki ilk sözü Nigârî söylemiş de Fuzûlî onu takip etmiş gibi bir hava hâkimdir.

Nigârî,

Ne gamım var cihân içre benim yâr benim
Neyim eksikdi benim yâr benim var benim

Fuzûlî,

Dehenin isterim ey ‘aşk yok et varlığım
Ki yok olmakda bugün bir garazım var benim

19. Gazeller:

Revîsi “nun” n, ridfî “elif” â olarak kullanılmış bu iki gazel, sevgiliye sesleniş halinde ilerler ve son beyitlerinde aynı soru ile aynı korkuyu paylaşıyor:

Derd-i hicrân nâ-tüvân etmiş ey Fuzûlî hasteni
Yok mudur yâ Rab devâ-yi derd-i hicrân eyleyen

Yok mudur Seyyid Nigârîye cemâlinden nasîb
Ey ruh-i şevki devâ-yı derd-i hicrân eyleyen

20. Gazeller:

Revî olarak “nun” n, ridf olarak “elif” â kullanılan bu gazeller “olmasun yâ Rab” redifli gazelleri hatırlatmaktadır. Özellikle Nigârî’nin şu beyitleri bu hissi güçlendirmektedir:

Hîç kim ser-geşte-i girdâb-ı hicrân olmasun
Derd-i firkat çekmesün kirdârı efgân olmasun

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Kasd kılmış kanımı dildâr peykân oynadır
Bu ‘amelden geçmesün yâ Rab peşimân olmasun

21. Gazeller:

“dır bu” redifli gazellerin revîsi “nun” n, ridfî “elif” â’dır. Her iki şair de “bu” zamirinin verdiği fırsatla halini arz edip kendini kurban etmeye çalışmaktadır:

Fuzûlî,
Dün demişsin ki Fuzûlî bana kurbân olsun
Sana kurbân olayım yine ne ihsândır bu

Nigârî,
Ne kadar Mîr Nigârîye cefâlar idesin
Yine terk eylemez ‘aşkın nice insândır bu

22. Gazeller:

“e” redifli bu gazellerin revîsi “lam” l’dir, ridfî “elif” â’dır. Nigârî bu naziresinde ilk ve son beyitlerinde aynı kafiyeleleri kullanarak adeta Fuzûlî’ye nazire yazdığını ilan etmekte ve bundan bir sıkıntı hissetmediğini söylemektedir.

Fuzûlî ilk beyit,
Mushâf demek hatâdır ol safha-i cemâle
Bu bir kitâb sözüdür fehm eden ehl-i hâle

Nigârî ilk beyit,
Li’llâhi der-kâil **ahsente** bu makâle
Mushaf demek hatâdır ol safha-i cemâle

Fuzûlî son beyit,
Dün demişsin ki Fuzûlî bana kurbân olsun
Sana kurbân olayım yine ne ihsândır bu

Nigârî son beyit,
Ne kadar Mîr Nigârîye cefâlar idesin
Yine terk eylemez ‘aşkın nice insândır bu

23. Gazeller:

“içre” redifli bu gazellerde revî olarak “nun” n, ridf olarak ise “elif” â kullanılmıştır. İki şair de bu gazelin son beytini fahriye ile bitirmeyi uygun bulmuştur.

Ey Fuzûlî kime sûz-i dilimi şerh edeyim
Yok benim kimi yanan âteş-i hicrân içre

Terk-i var eyledin ammâ ki bir âh eylemedin
Âferîn Mîr Nigârî sana akrân içre

24. Gazeller:

“dan gayrı” redifi kullanılan bu gazellerin revîsi “elif” â’dır. Bu gazelin en ilginç özelliği Nigârî’nin naziresini yaptığı bir şiir yerine Fuzûlî’nin başka bir şiirine gönderme yapmasıdır.

Kim bilür derdimizi dâğ-ı cigerden özge

Kim sorar hâlimizi bâd-ı belâdan gayrı

Şiirin ilk beyitleri de hoş bir şekilde bir birini tamalamaktadır:

Fuzûlî,

Yâr kılmazsa bana cevır ü cefâdan gayrı

Ben ana eylemezem mihr ü vefâdan gayrı

Nigârî,

Sana bir söz dimezem luft-ı Hudâdan gayrı

İtmesen de bana sen cevır ü cefâdan gayrı

25. Gazeller:

Son gazeller, “eyler beni” redifli olup revî olarak “lam” l, ridf olarak “elif” â kullanmıştır.

Fuzûlî’nin,

Hayret ey büt sûretin gördükde lâl eyler beni

Sûret-i hâlim gören sûret hayâl eyler beni

“hayal” imgesine Nigârî,

Mû tek inceltmiş beni fikr-i meyânın ‘âkıbet

Beyle koymaz kim dehânın tek hayâl eyler beni

şeklinde katkıda bulunmuştur.

C- SONUÇ

Mir Hamza Nigârî, Karabağ-Amasya arasında gönül köprüsü kurmuş ve Azerbaycan Türkleri ile Anadolu Türkleri arasında hiçbir farklılık olmadığını göstermiş öncü şahsiyetlerdendir. Şair, âlim ve mutasavvıf kimliği ile bu coğrafyanın hamurunu mayalamış, en zor sorularına cevaplar aramıştır. O, bizzat hayatı ve eserleri ile sıkıntıların merkezinde olmuş bir aksiyon insanıdır. Mir Hamza özellikler Alevî- Sünnî kısır çekişmesine tek bir beyitle çözüm bulabilmiş bir öncüdür:

Allâhı Muhammedi âli seven dostânız

Ne Sünnîyiz ne Şî‘î bir hâlis Müslümânız (BİLGİN, 2003, Kıt’a 720)

Bu kadar açık ve net mesajların peşinden dahi Amasya’da sıkıntılar yaşayan şair, o sıkıntıları hayatının merkezine almayarak canlı bir örneklik daha sergilemiştir.

Bir lider olarak, devrin Rus zulmüne fikren ve adam toplayıp göndererek direnen Mir Hamza, araştırılması gereken bir hazinedir. Divanlarından mesnevilerine kadar her adımda şaşırtıcı mesajlarla dolu bir kişiliktir.

Biz bu kişiliğin Fuzûlî ile olan yakınlığını göstermek için divanındaki kardeş şiirleri tespit ettik. Meşrep olarak kendisine en yakın şairin Fuzûlî olduğunu her şiirinde gösteren Nigârî, kardeş şiirlerinde bunu bir adım öteye götürmüştür. Fuzûlî’deki lirizm; mutasavvıf kişilik ve evlat kaybı

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

ile Nigârî'de iki katına çıkmış ve böylece şair, divan şiirinde lirizmin zirvelerini zorlamıştır. Her ne kadar dilinin Azerbaycan Türkçesi ile biraz zorlaştığı ve anlamın bazen kapandığı iddia edilse de şair, "Beni anlamak için iki şiveye de hâkim olun." der gibidir.

Makale boyutunu aştığı için, şiirlerin benzer yönleri hakkında kısa kısa bilgiler verdiğimiz bu çalışma, metin kardeşliğinin ayrıntıları ile genişletilmelidir. İki şairin nazire kardeşliği ancak bu çalışmalar sonucunda tam olarak ortaya konulmuş olacaktır.

Ç-KAYNAKÇA

- AKIN, Hüsrev (2009) Fuzûlî'nin Görgeç Redifli Gazelinin Göstergebilim Açısından İncelenmesi, **Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic** Volume 4/6 Fall, s. 1-12.
- AKYÜZ, Kenan, Süheyl Berken, Sedit Yüksel, Müjgan Cumbul, (2000), **Fuzûlî Dîvanı**, Akçağ, Ankara.
- AYAN NİZAM, Elif (2012), **Nigârî Divânı'nın Sözbilim Yönüyle İncelenmesi**, Mir Hamza Nigari Sempozyumu, Amasya, s. 40-51.
- BAYRAM, Pervana (2012), **Seyyid Nigârî'nin Poetikası**, Mir Hamza Nigârî Sempozyum Bildirisi, Amasya, s. 287-301.
- BİLGİN, Azmi (2003), (Türkçe Divan) **Divân-ı Seyyid Nigârî**, Kule İletişim, İstanbul.
- ERDEN, Aysu (1985), **Azerî Türkçesinin Geçmişine ve Söz Dizimi Özelliklerine Kısa Bir Bakış**, H.V. Ed. Fak. Derg. Cilt 3, sayı 2.
- GİBB, E.J.W Wilkinson (1999), **Osmanlı Şiir Tarihi**, Akçağ, Ankara.
- KOÇ, Nagihan (2006), **Hafız Mehmed Sebatî Divânı'nın Transkripsiyonlu Metni ve İncelenmesi**, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Komisyon. (1993), **Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli**, T.D.V. Yayınları, Ankara.
- ŞİHIYEVA, Saadet. (2012), **Seyid Nesimî ve Mir Hamza Nigârî: Şiirsel Sözün Seyri** Mir Hamza Nigari Sempozyumu, Amasya, s.325-347.
- TUMAN, İ. N. Mehmet. (2001), **Tuhfe-i Naili-Dîvan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri**, Bizim Büro Yayınları, Ankara.

F- METİNLER

(1) Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

MİR NİGÂRÎ 686 (BİLGİN, 2011; 18-421) Habîbâ kan döker gamzen dem-â-dem bir usanmaz mı Yarar bağrım içen kanım meger bir lahza kanmaz mı ‘İzârın tâb tâb olmuş ki reşk-i âf-tâb olmuş Cigergâhım kebâb olmuş dil-i sad pâre yanmaz mı Hevâ-yı yâr nâz itmez yarılmazsa yara bitmez Dimem dârû bana itmez beni bîmâr sanmaz mı Dil-i ser-geşte-i bî-mâye düşübdür tâ ki sevdâya Dem-â-dem kâr-ı bî-gâye kazanur ol kazanmaz mı Disem kim vardır bî-pâ senin-çün ‘âşık-ı şeydâ Bu güftâr ile ol gûyâ gû yanar mı gû yanmaz mı Hevâ-yı zûlfine karşı döner gönüm dolanur bû Sabâ degse eger gîsû dolanur bes dolanmaz mı Sana ey nâzenin Leylâ bana Mecnûn-ı bî-pervâ Berâberdir diyen âyâ beni görgeç utanmaz mı Giçer zûlfünle devrânım olur zevk-i firâvânım Uzanur ‘ömrüm ey cânım telin tek bu uzanmaz mı Nigârî mest ü bî-pervâ tutubdur dâmen-i sevdâ Usanmaz söylemek âyâ usanur mu usanmaz mı	FUZÛLÎ 264 (AKYÜZ v.d., 2000; 131-279) Beni cândan usandırdı cefâdan yâr usanmaz mı Felekler yandı âhımdan murâdım şem’i yanmaz mı Kamu bîmârına cânân devâ-yi derdi der ihsân Niçin kılmaz bana dermân beni bîmâr sanmaz mı Gamım pinhân dutardım ben dediler yâre kıl rûşen Desem ol bî-vefâ bilmen inanır mı inanmaz mı Şeb-i hicrân yanar cânım döker kan çeşm-i giryânım Uyadır halkı efgânım kara bahtım uyanmaz mı Gül-i ruhsârına karşı gözümde kanlı akar su Habîbim fasl-i güldür bu akar sular bulanmaz mı Değildim ben sana mâ’il sen ettin âklımı zâ’il Bana ta’n eyleyen gâfil seni görgeç utanmaz mı Fuzûlî rind-i şeydâdır hemîşe halka rûsvâdır Sorum kim bu ne sevdâdır bu sevdâdan usanmaz mı
--	---

(2) Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

MİR NİGÂRÎ 17 Cânib-i Hak’dan müsellemdir dilâ hizmet sana ‘Âlem-i dâreynde yetmez mi bu niymet sana Odlara düşdün dem-â-dem âh bir âh itmedin Âşikârâdur ki irmiş bir nefes himmet sana Mugların öpdün ayağın secde kıldın bütlere Ser-fîrâz oldun kılur her bâde-keş hurmet sana Çeng çaldın câm çekdin bâde içdin her ne var Kıldın Allâh ‘aşkına olsun helâl ‘işret sana Kahrdandır sanma eltâf-ı Hudâdır şükr kıl Her zamân bir meh-likâya ibtilâ kısmet sana Terk-i seyr it gayrdan kes ihtilâti ey mûrg-i dil Bes degül mi fikr-i gül-ruhsârıla sohbet sana N’ola Eflâtun Aristo senden ister bir kemâl Öğredüpdür gamze-i dildâr kim hikmet sana Terk-i tecrîd eyleyüp kıldın fenâ mülkin vatan Besdir ey Mîr Nigârî bâkî bu devlet sana	FUZÛLÎ 22 Gerçi ey dil yâr için yüz verdi yüz mihnet sana Zerrece kat’-i mu’teber itmedin rahmet sana Saklama nakd-i gam-i ‘aşkıyı ey can zâhir et Kim verem habs-i bedenden çıkmağa ruhsat sana Çâre-i bih-bûdumu sordum mu’allicden dedi Derd derd-i ‘aşk ise mümkün değil sıhhat sana Tutarım yarın kıyâmette habîbim dâmenin Mestsin gaflet şarâbından bugün mühlet sana ‘Aşk ehlin âteş-i hicrâna eylesin kebâb Döne döne imtihân eyledin budur âdet sana İncidir nâlem seni veh n’ola ger bir tîg ile Çeşm-i cellâdın ede ihsân bana minnet sana Sende dün gördüm Fuzûlî meyl-i mihrâb-ı namaz Terk-i ‘aşk itmek mi istersin nedir niyet sana
--	--

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

(3) Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

MİR NİGÂRÎ 47 Görem bî-dâğ bu 'âlemde âdem olmasun yâ Rab Dağılsun nüh felek bî-mihr 'âlem olmasun yâ Rab Beden bî-derd ü cân bî-zevk ü ser bî-kâse-i ser-şâr Ciger bî-dâğ u dil bî-sûz u bî-gam olmasun yâ Rab Cem' olmuş sine-i süzânım üzre dâğ-der-dâğa Ciger pergâlesinden gayr merhem olmasun yâ Rab Dem-â-dem iltifât-ı gamze-i hûn-rîzden gayrı Dil-i mecrûhuma 'âlemde hemdem olmasun yâ Rab Hadengi safha-i sînemde cevalân eylesün her dem Kemân-ı gayr dildâre kadim ham olmasun yâ Rab Harâbât içredir âbâd gönlüm kim bu dergâhın Ziyâd olsun esâsı dem-be-dem kem olmasun yâ Rab Nigârî gevher-i maksûdı buldum feyz yaşımda 'Aceb deryâdır ol deryâ-yı bî-nem olmasun yâ Rab	FUZÛLÎ 30 Benim tek hiç kim zâr ü perîşân olmasun yâ Rab Esîr-i derd-i 'aşk u dâğ-i hicrân olmasun yâ Rab Dem â dem cevrlerdir çekdiğim bî-rahm bütlerden Bu kâfirler esîri bir müselmân olmasun yâ Rab Görüp endîşe-i katlimde ol mâhı budur derdim Ki bu endîşeden ol meh peşimân olmasun yâ Rab Çıkarmak etseler tenden çekip peykânın ol servin Çıkan olsun dil-i mecrûh peykân olmasun yâ Rab Cefâ vü cevrlere mu'tâdim anlarsız n'olur hâlim Cefâsına had ü cevrine pâyân olmasun yâ Rab Demen kim 'adli yok yâ zulmü çok her hâl ile Gönül tahtına andan gayrı sultân olmasun yâ Rab Fuzûlî buldu genc-i âfiyet mey-hâne küncünde Mübârek mülkdür ol mülk virân olmasun yâ Rab
---	--

(4) Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

MİR NİGÂRÎ 49 Başın ey servim ayağından getürmez âf-tâb Hâk-i pâyün feyzine yüz koymuş eyler intisâb Pâs-bân-ı reh-güzârındır meger kim rûz u şeb Nevbet-âne bekler ey büt âf-tâb u mâh-tâb 'İşvelik resminde veh çeşmin ne hâlet gösterür Kim geçüp mestânelikten mât olmuş şeyh u şâb Tâlib-i didârlar almaz cemâlinde nasîb 'Arş-ı didârın ne çok bâlâdır ey 'âlî-cenâb Seyr-i didârın ki ey gül 'âşıkâ düşvârdır Bes ne hâcet vech ne âyâ nikâb-ender-nikâb Bî-nevâyam fakr-ender-fakr kâr itmiş bana El-'Atâ muhtâcım ey hüsni nisâb-ender-nisâb Eyle hâlet buldum ey meh za'fîk bâbında kim Dâhil oldum bî-tekelîf 'arşına bî-feth-i bâb Kâse-i ser-şâr ile mest eyledim zâhidleri Sâye-i mihrinde ey büt eyledim bir hoş sevâb Saymak olmaz ey sanem Mîr Nigârî hastenin Der-hem olmuş dâğ-der-dâğı cigerde bî-hisâb	FUZÛLÎ 31 Subh çekmiş çehre çalmış taşâ tîgin âf-tâb Zâhir etmiş ol meh-i dellâke ayn-i intisâb Dem-be-dem tahrîk-i tîğinden bulur başlar safâ Öyle kim su mevc urup zâhir kılar her dem habâb Her ser-i mûymında bir baş olsa mûy-ı ser kimi Kesse varın tîğ-i hun-rîzinden etmem ictinâb Keşf-i esrâr-ı melâhet cevher-i tîğindedir Kim alır başlardaki sevdâ cemâlinde hicâb Tîğ-i çâpûk serine âhû-yi Çîn dersem n'ola Seyr kıldıkça döker sahrâ-yi Çîn'e mûşg-i nâb Mûy-i jülîdemle tîğinden ümîdim kesmezem Ey Fuzûlî hâli olmaz berk-i lâmi'den sehâb
--	--

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

(5) Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

MİR NİGÂRÎ 50 Derd-i sevdâdır âzârım çekme zahmet ey tabîb Sabr kılğil kim gelür dermân-ı mevtim 'an karîb Hûblar bezmine bahş eyler sürûr âh eylerem Gülşene revnak virür zîrâ ki zâr-ı 'andelîb Ey kemân-ebîr diler gönlüm yine bir tâze cân Ya'ni gamzenden bir ok eyler temennâ yâ nasîb İl yanar ağlar benim-çün kim görüp hicrânımı Bağrı pür-hûn eşk-i gül-gün pâre pâre çâk-ı ceyb Gelmedi hiç bir belâ kim sormadı ahvâlimi Âşînâlar hâlin elbette suâl eyler habîb Sende ol ben tek giriftâr-ı mahabbet çek elem Bundan artuk söylemem hakkında bir söz ey rakîb Şaşdım ey Mîr Nigârî neyleyem tedbîr ne Çerh kec-refîr nâ-fercâm u zâlim seg-rakîb	FUZÛLÎ 34 Derd-i 'aşkım def'ine zahmet çeker dâ'im tabîb Şûkr kim olmuş ana zahmet bana râhat nasîb Bir zebândır şerh-i gam takrîrinde her berg-i gül Eylemez bî-hûde gül gördükçe efgân 'andelîb Bilse zevkım vasıldan firkatde efzûn olduğum Vasıldan men'im revâ görmezdi reşkenden rakîb Ta'n-ı gafletdir perî-tal'atlere izhâr-ı hâl Sanma kim ahbâb hâlinde olur gâfil habîb Âh bilmen neyleyim kurtulmak olmaz kayddan Ben harîf-i sâde-dîl hûblar cemâli dil-firîb Şem' kurbiyle tefahhur kılma ey pervâne kim Hirmen-i ömrün köyer berk-i fenâdan an-karîb N'ola ağlarsa Fuzûlî ravza-i kûyun anıp Lâ-cerem giryân olur kılgaç vatan yâdin garîb
--	--

(6) Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

MİR NİGÂRÎ 76 Bu 'amel-hâne-i âlemde ki tâ var hayât Bir 'amel kıl ki ola bârî bâdî-i necât Eyle rindâne 'amel zünd ü riyâyı terk it Kalmaya sînde aslâ eser-i Lât [u] Menât Ne kadar var beden içre dilâ cünbiş-i cân 'Aşkıla muzdarib ol eyleme gayr-ı harekât Ayağ al mey-kede-i temkîne düş şâm [u] seher Koyma elden yere peymâne-i bâde-i sebât Sâkin-i bâr-geh-i pîr-i mugân ol heme dem Çünkü ol yerde olur bâde-i feyz ü berekât Bahş-i cân eyledin ey Mîr Nigârî câma Ne gamın kim yeter 'âlemde sana bu hasenât	FUZÛLÎ 38 'Aks-i ruhsârın ile oldu müzeyyen mir'ât Beden-i mürdeye feyz-i nazarın verdi hayât Benzetirdim kayd-ı mevzûnuna fi'l cümle eger Cân içinde elif etseydi kabûl-i harekât Hat bu mazmûn iledir taraf-ı zenehdânında Ki bu zindânın esîri yok ümmîd-i necât Gamze peykânın eder 'aşıkâ çeşmin sadaka Öyle kim merdüm-i mün'im vere muhtâca zekât Âferin cevher-i makbûlüne kim âlemde Mümkün olmaz bu sıfat ile ki sensin bir zât Ey Fuzûlî verâ' ü zühd ile mu'tâd oldum Bilmedin hâlimi bî-hûde geçirdin evkât
--	--

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

(7) Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

MİR NİGÂRÎ 79 Gel ey serv-i revânım dilberâne eyle refâtâr it Güzel refâtârına keb-k-i hırâmânı giriftâr it Giriş bahs-i kelâma vir nizâm elfâz nûşına Şîrîn-gû tûtiyi ol dem esîr-i kand-i güftâr it Tutuşmuş âteş-i hicrânıla dil hastedir imdi Şarâb-ı nâb-ı la'linle devâ-yı derd-i bîmâr it Leb-i la'lin temennâsıyla kanlar ferş idüb ey dil Döküp yaşlar dem-â-dem yeryüzün lû'lû'-i şehvâr it Dem-â-dem bîdâr gül-ruhsâr-ıla ey merdüm-i çeşmim İzâr-ı kûh u sâhrâyı döküb hûnâb-ı gülzâr it Esîrin câna gelmiş ey sabâ feryâd-ile her dem Ola rahm eyle 'arz eyle bu güftârı tekrâr it Geçüp âlâm-ı 'âlemden düşüp meyhâne küncünde Dilâ fikr eyle dildârı dem-â-dem şevk-i didâr it Kalem al destine ey tab'-ı şîrînîm habîbâne Yazup esrârı eş'âr-ı cîger-sûz-ıla iş'âr it Gezer Mîr Nigârî vahşiyâne ey çep-endâzım Urup bir tîr-i merdâne esîr-i zülf-i serdâr it Habîbin hürmetiçün vir murâdım her dü 'âlemde Beni bî-çâre-i me'yûs kılma lutfun izhâr it	FUZÛLÎ 42 Sabâ ağyardan pinhân gamın dil-dâra izhâr et Habersiz yârimi hâl-i harâbımdan haber-dâr et Getir yâdım anun yanında ger görsen ki kahr eyler Hamûş olma yine düşnâm takrîbiyle tekrâr et Gönül gam dünlerin tenhâ geçirme iste bir hem- dem Ecel hâbından efgânlar çekip Mecnûn-ı bîdâr et Çü yok 'aşk âteşi bir şu'le çekse tâkâtın ey ney Baş ağrıtmâ dem-i 'aşk urma ancak nâle vü zâr et Beni reşk odına pervâne tek ey şem' yandırma Yeter hurşîd-i ruhsârın çerâğ-ı bezm-i ağyâr et Giriftâr-i gam-i 'aşk olalı âzâde-i dehrim Gam-i 'aşka beni bundan beter yâ Rab giriftâr et Fuzûlî bakmak olur ol güneş yâdıyla hurşîde Ne vech ilen kim olsa gün geçer fikr-i şeb-i târ et
--	--

(8) Mef'ûlû Mefâ'îlû Mefâ'îlû Fe'ûlûn

MİR NİGÂRÎ 102 Eller cem' olur hâl-i perîşânımı görgeç Dağlar dağılur tîşe-i efgânımı görgeç Güller saçılır la'l-i lebinden gelerek tâ Her şâm u seher çeşm-i dîr-efşânımı görgeç Bakdıkça bana gamzelerin kanıma kaynar Çeşmin susuyor bağr-ı pür-alkanımı görgeç Bîmâr gözün derdini tâlibleri gördüm Terk etti benim âteş-i hicrânımı görgeç Havf eyleyen ol âteş-i niyrân eleminden Nîrâne sığındı dil-i sûzânımı görgeç Hüsûnâlık ile hûrşîd-i rahşânı kıl yâd Olmaz mı hacel 'ârız-ı cânânımı görgeç	FUZÛLÎ 41 Gönlüm açılır zülf-i perîşânını görgeç Nutkım tutulur gonce-i handânını görgeç Bakdıkça sana kan saçılır dîdelerimden Bağrım delinir nâvek-i müjgânını görgeç Ra'nâlık ile kâmet-i şîmşâdı kılan yâd Olmaz mı hacil serv-i hırâmanını görgeç Çok 'aşka heves edeni gördüm ki hevâsın Terk etdi senin 'aşk-i nâlânını görgeç Kâfirki değil mu'terif-i nâr-ı cehennem İmâna gelir âteş-i hicrânın görgeç Nâziklik ile gonce-i handanı eder zikr Etmez mi hayâ la'l-i dîr-efşânını görgeç Sen hâl-i dilin söylemesen n'ola Fuzûlî
--	---

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Yer ehli bilürdi beni gök ehli Nigârî Bildi kamu 'arşı yakan efgânımı görgeç	El fehmi kılar çâk-i girîbânın görgeç
---	---------------------------------------

(9) Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

MİR NİGÂRÎ 104	FUZÛLÎ 52
Sadâ eyler kûyun kelbi ki ben tek bî-nevâ görgeç Kılurlar âşinâlar bir birine merhabâ görgeç	Olur kaddim dü-tâ 'aşkın yolunda bir belâ görgeç Tarîk ehline âdetdir tevâzu' âşnâ görgeç
Seg-i kûyunla seyr eyler gönül şâm u seher zirâ Tarîk ehline âdetdir uyarlar reh-nümâ görgeç	Nihân 'aşkıma ma'lûm etse 'âlem dūd-i âhımdan 'Aceb yok kim gümân-i genc eder halk ejdehâ görgeç
Gönül âh eyledikce her taraf cevân ider başım Temevvüc eyler elbet bahr şiddetlü hevâ görgeç	Füzûn oldukça 'aşkın germ olur ekşim yügürmekte Eğerçi su burûdet kesbini eyler hevâ görgeç
Gubâr-ı makdemin yâd eyledikce çeşm olur nem-nâk Bi'aynih eyle kim gözler yaşarur tûtiyâ görgeç	Okun her lahza kim bağrım deler gönlüm kılar efgân Bi'aynih eyle kim feryâd eder itler gedâ görgeç
Cefâ mu'tâdı gönlüm ey gözüm bir hâle yetmiş kim Sürûr eyler dem-â-dem leşker-i derd ü belâ görgeç	Revâc-i nakd nakş-i sikkedendir n'ola kadr etse Bana il cism-i uryânımda nakş-ı bûriyâ görgeç
Biter yerden nebât-ı gam yağar gökden belâ her dem Ki ben tek yeryüzünde her zaman bir mübtelâ görgeç	Men-i dervîş il hem cevri eder sen cevri kıldıkça Kim eyler zulm men'in pād-şâhım sen revâ görgeç
Nigârî dem-be-dem ağlar gözüm her dem yanar cânım Dem-â-dem cûş ider kanım zemîn-i Kerbelâ görgeç	Fuzûlîni yaşur ey za'f meheşler cefâsından Ki meh-veşler kırlar bin cefâ bir mübtelâ görgeç

(10) Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

MİR NİGÂRÎ 115	FUZÛLÎ 54
Olmasaydı mîhr bir mâh ile elbet zâr subh Ben gibi çekmezdi her bir lahza bin âzâr subh	Ger değil bir mâh mihriyle benim tek zâr subh Başım açıp nişe her gün yakasın yırtar subh
Kayd-ı sevdâsın çeker bir meh-veşin 'âlemde kim Zâhir eyler sînede bin dâğ-ı mîhr-vâr subh	Gün değil her gün bir ay mihriyle göğsün çâk edip Tâze tâze dağlardır kim kılar izhâr subh
Derd-mend-i hasret-i didârdır kim her seher Hâr-ı hicrân-ıla gül tek yakasın yırtar subh	Tîg-i hur-şîd ile ref' olsa yeridir kim müdâm Yandırıp pervânemi şem'e verir âzâr subh
Gün gibi güller açılmış bu ne gafletdir diyü Âh-ı gayretle kılar bûlbûlleri bîdâr subh	Subhu şâm ü şamı subh olmuş benim 'âlemde kim Şâm şem'-i bezm olup ayrıldı benden yâr subh
'Âşık-ı ser-bâzdır hûrşîde cân teslim ider Muhlisâne eyler ol sâdıqlığın izhâr subh	Gör ne 'âşıkıdır ki bir hur-şîd vaslın bulmağa Sarf eder her lahza bin bin lû'lü-i şeh-vâr subh
Muntazır olmaz tulû'-ı şemse manzûr eyleyen Pertev-i mîhr-i cemâlî Ahmed-i Muhtâr subh	'Aşkda sâdıqlık izhâr etdi dâğın gösterip Gâlibâ derler ki kâzib kıldı andan âr subh
Sen de bir hûrşîde ey dil cân virürsün 'âkıbet Her seher kanlar döküp ölsen eger hem-kâr subh	Hecr şâmında gam etmişti Fuzûlî kasd-i cân Olmasaydı merhametten dem urup gam-hâr subh

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Devlet ey Seyyid Nigârî bulmuş ol kim derd-nâk Fikr-i dil-dâr ile oynar şâm tâ didâr subh	
--	--

(11) Müfte'îlün Fâ'ilün Müfte'îlün Fâ'ilün

MİR NİGÂRÎ 126	FUZÛLÎ 60
Gerçi sen tek gözüm gamzesi hûn-hâre yoh Ben gibi 'âlemde bir bağı bütün pâre yoh	Kimsede ruhsârına tâkat-i nezzâre yoh 'Âşıkı öldürelî şevk bir nazara çâre yoh
Dökdü benim başıma leşkerini gam kamu 'Arsa-i 'âlemde bir ben gibi gam-hâre yoh	Bağı bütünler bana ta'ne ederler müdâm Hâlîmi şerh etmeğe bir ciğeri pâre yoh
'Arsa-i 'âlemde yok söylemezem ehl-i derd Var velî ben gibi hiç günü kara yoh	Yığdı benim başıma dehr gamın n'eylesin Bâdiye-i 'aşkdan ben kimi âvâre yoh
Firkat odundan yaman derd beterdir bana Mahrem ola söyleye derd-i dili yâre yoh	Dehrde hem-tâ sana var perî yoh dimen Var güzel çoh velî sen kimi hun-hâre yoh
Görmedim 'âlemde bir hâzik-i emrâz-ı dil Sabr idelim neyleyem derdimize çâre yoh	Gözde gezer çizginip katre-i eşkim midâm Katre-i eşkim kimi çerhde seyyâre yoh
Pertev-i ruhsârına tâb getirmez baka Dîde-i biçârede tâkat-ı nezzâre yoh	Çâk görüp göğsümü kılma ilâcın tabîb Zâyi' olur merhemîn bende biter yâre yoh
Âhım odı âheni Mîr Nigârî yakar Vechi nedir bilmezem te'sîri dildâre yoh	Zârlığım 'aşkdan var Fuzûlî velî Ol meh-i bî-mîhrden rahm men-i zâre yoh

(12) Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

MİR NİGÂRÎ 129	FUZÛLÎ 58
Bir nazar kıl ey sanem gözden akan deryâya bah Gök yüzün tutmuş dem-â-dem âhiş-i bî-pâyê bah	Reng-i rûyundan dem umuş sagar-ı sahbâyâ bah Âf-tâb ilen kılar da'vî tutulmuş aya bah
Tutma avratlar tarîkım ey gönül merdâne gel 'Arsa-i sevdâyâ gir erler tutan gavgâyâ bah	Şem' başından çıkarmış dūd-i şevk-i kâkülün Böyle kûten ömr ile başındaki sevdâyâ bah
Subh u şâm eyler nidâ-yı men yezîd dellâl-ı 'aşk Al hevâ-yı zülfî cânınla şîrîn sevdâyâ bah	Ey selâmet ehli ol ruhsâra bakma zinhâr İhtiraz eyle melâmetten men-i rüsvâyâ bah
'Aşk bâzârında nâmûs âr kâr itmez belî Perde-i 'ismetden el çek dâmen-i rüsvâyâ bah	Bildi 'aşkından nemed-pûş olduğum âyîne-veş Rahm edip bir kez bana bakmaz bu istiğnâyâ bah
Zeyd-âsâ 'aşk-ı Zeynebden dem urma kûyda Kıl beyâbân seyrini Mecnûn gibi sahrâyâ bah	Sînemi çâk eyle gör dil ıztırabın 'aşktan Revzen aç her dem hevâdan mevc uran deryâyâ bah
	Ey diyen kim şâm-ı ikbâlîn ne yüzden tîredir

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Çeşme noksandır kevâkib seyri ey dil subh u şâm Arturur göz nûrını hûrşîd-i ruhsâr-âya bah Virme ey Seyyid Nigârî gayra göz hergiz velî Dâmen-i sevdâya el ur Hazret-i Mevlâya bah	Sâye salmış aya ol gîsû-yi ‘anber-sâya bah Ey Fuzûlî her nice men’ eylese nâsih seni Bakma anun kavline bir çihre-i zîbâya bah
--	--

(13) Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

MİR NİGÂRÎ 292 Kadin tek elf ü turran tek nigârâ tarz-ı lâm olmaz Ruhun tek mushaf-ı zîbâ sözün tek hûb kelâm olmaz Selâm it ya‘nî kim düşnâm ilet her dem sabâlardan Ki şetm-i dilrübâ tek ‘âşika gökçek selâm olmaz Meger şâm u seher zûlf ü ruh-ı dildârdır yohsa Hakikat bârgâh-ı dilrübâda subh u şâm olmaz Ne hoşdur bâde-i sevdâ ki olmaz zahmet-i mînâ Kadehsiz nûş ider meyhârlar peymâne câm olmaz Tamâm olmak dilersin câma cân bahş-ı habîbâne Ki cân bahş eyleyenler câm-ı ‘âşka nâ-tamâm olmaz Ne hâsıl bî-müdâm ehl-i vera‘ bezminden ‘uşşâkın Hudâ hıfz eylesün bezm-i safâsın bî-müdâm olmaz Tahammül kılğıl ey Seyyid Nigârî beklegil nevbet Ki sâkî-i ezel bezm-i hakikat bî-nizâm olmaz	FUZÛLÎ 113 Tarîk-i fakr tutsam tab’ tâbî’ nefis râm olmaz Gınâ kılsam taleb esbâb-i cem’iyyet tamâm olmaz Dehânından eser görmen miyânından nişân veh kim Ben-i nâ kâma ömründen müyesser hiç kâm olmaz Mukim-i kûy-ı derd eyler beni âh-i ciğer-süzüm Bu hâdeng-i melâl-efzâya bundan yeğ makâm olmaz Mürîd-i sâkiyem kim lutfi ehli derde dâ’imdir Ne hâsıl ehl-i zühdün şefkatinden kim müdâm olmaz Dedim ‘uşşâka cevri etme dedi ol hûblar şâhı Siyâset olmayınca ‘aşk mülkinde nizâm olmaz Lebinden katre katre kan içer gönlüm kerâhetsiz Şekerden olıcak mey katresi gûyâ harâm olmaz Fuzûlîni melâmet eyleyen bî-derd bilmez mi Ki bâzâr-i cünûn rûsvâlarında neng ü nâm olmaz
--	---

(14) Fâ‘îlâtün Fâ‘îlâtün Fâ‘îlâtün Fâ‘îlün

MİR NİGÂRÎ 301 Tâlib-i elfiz ki dâim istikâmet bekleriz. İstikâmet kâmetin biz tâ kıyâmet bekleriz Virmeyiz ednâya dil zirâ ki ‘âlî himmetiz Vâlîh-i peymâne-i ‘aynız ‘inâyet bekleriz Bilmeyiz dünyâ ve mâ fihâ nedir kim bî-ele Bir niçe rûsvâllarız mülk-i melâmet bekleriz Kûy-ı dilberdir makâm-ı gönlümüz kim subh u şâm Pâs-bân-ı cennetiz dârü’s-selâmet bekleriz Leşger-i agyârdan endişemiz yokdur belî Merd-i meydâniz ki Rüstem tek şecâ‘at bekleriz Târik-i meyhâne-i kâımız talebden bî-haber Sâkin-i gülzâr-ı mihriz serv-kâmet bekleriz Mazhar-ı lutfuz ki dâim ‘afvdur manzûrumuz eriz Mücrimiz ‘ayn-ı ‘inâyetden şefâ‘at bekleriz	FUZÛLÎ 123 Nice yıllardır ser-i kûy-i melâmet bekleriz Leşker-i sultân-i ‘irfânız velâyet bekleriz Sâkin-i hâk-i der-i meyhâneyiz şâm ü seher İrtifâ‘ kadr için bâb-ı sa’âdet bekleriz Cîfe-i dünyâ değil herkes kimi matlûbumuz Bir ölü ‘ankâlarız Kâf-i kana‘at bekleriz Hâb görmez çeşmimiz endîşe-i ağıyârdan Pâs-bânız genc-i esrâr-i mahabbet bekleriz Sûret-i divâr edipdir hayret-i ‘aşkın bizi Gayr seyr-i bağ eder biz künc-i mihnet bekleriz Kâr-bân-ı râh-i tecrîdiz hatar hayfın çekip Gâh Mecnûn gâh ben devr ile nevbet bekleriz Sanmanız kim geceler bî-hûdedir efgânımız Mülk-i ‘aşk içre hisâr-i istikâmet bekleriz
--	--

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Bûlbûl-i gülzâr-ı hüsnüz tâ kıyâmet nâle-zen Zâde-i âl-i melîhiz kim melâhat bekleriz Dide-i hûnhâra yitdik târ-mâr itdik dili Câna kasd itdik belî bir çeşm-i âfet bekleriz ‘Arsa-i sevdâda bir dil bir Nigârî bir de ben Bir bölük câhidleriz vakt-i şahâdet bekleriz	Yattılar Ferhâd ü Mecnûn mest-i câm-i ‘aşk olup Ey Fuzûlî biz olar yattıkça sohbet bekleriz
--	--

(15) Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

MÎR NİGÂRÎ 327 Sôfi tutmuş mug elin imdi peşîmân olmuş Küfr ü kîn terkin idüp mazhar-ı îmân olmuş Ol ki eylerdi hakikat ezeli tersâlığı İmdi îmâna gelüp tâze müselmân olmuş Varı vîrân eylemiş kâr-ı riyâdan geçmiş Terk idüp zühdünü ser-halka-i rindân olmuş Zâhid âgâh degül âh-ı dil-i zârımdan Ne bilür olmayan ‘âşık nice sûzân olmuş Fârîğ olmaz gîceler subha dek efgân eyler Başım ağrıtdı benim ol cigeri kan olmuş Dün esîr itmiş idi turra-i tarrâr velî Bugün ol kayd-ı belâ silsile-i cân olmuş Nice âh eylemeyem âh ki cân bâda gider Çünkü ser-menzil[i] ol zülf-i perîşân olmuş Hâric-i zâviyedir Mîr Nigârî imdi Dâhil-i mecma‘a-i zümre-i rindân olmuş Koymaz elden yere peymâneyi devrân eyler Dâir-i dâire-i mey-kede-i ân olmuş	FUZÛLÎ 136 Dil ki ser-menzili ol zülf-i perîşân olmuş N’ola cürmü ki asılmasına fermân olmuş Şâhsın mülk-i melâhete sana kullar çok Biri oldur ki varıp Mısırda sultân olmuş Rahm edip ‘âşıkın haşr günü yakmayalar Ki bu dünyâda esîr-i gam-i hicrân olmuş Dediler gam giderir bâde çok içtim sensiz Gam-i hicrâna müfid olmadı ol kan olmuş Bâğ-bân-i çemen-i dehre hayâl-i dehenin Sebeb-i terbiyet-i gonçe-i handân olmuş Âdem evvel ser-i kûyun verip olmuş cennet İşitip ta’n-i melek sonra peşîmân olmuş Ey Fuzûlî benim ahvâlîme bir vâkıf yok Böyle kim ‘âlem anun hüsnüne hayrân olmuş
--	--

(16) Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

MÎR NİGÂRÎ 508 Hamdülillâh ey ‘azîzim kim senin kurbânınam Feyz-i kurbet bulmuşam kim küşte-i peykânınam Ölmeden ‘âlem hadenginden nasîb almış gönül Tâ ezelden ben senin perverde-i ihsânınam Başına dönmek dolanmakdır işim zülfün gibi Gör nice ser-geştenim gör kim ne sergerdânınam Çekmezem gam bilmezem dünyâ ve mâ fihâ nedir Tâ ki sermest-i mey-i la‘l-i leb-i handânınam Şems-i ‘âlem-tâba meyl itmez gözüm şâm tâ subh u Mâil-i ruhsâr u mest-i dîde-i hayrânınam	FUZÛLÎ 181 Ey kemân ebrû şehîd-i nâvek-i müjgânınam Bulmuşum feyz-i nazar senden senin kurbânınam Kâkülün târına peyvend etmişim can riştesin Başın için bir terahhum kıl ki ser-gerdânınam N’ola kılsam terk-i mey minnet kılıp zâhidlere N’eylerem mey neş’esin ben kim senin hayrânınam Şâne-veş yüz nâvek-i gam sancılıpdır cânıma Tâ esir-i halka-i gisû-yi müşg-efşânınam El çekip kat-i nazar kılmış ilacımdan tabîb
---	---

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Bir karâr itmez gözümler her dem ciger kanın töker Tâ talebkâr-ı leb-i la'îl-i güher efsânınam El-Meded ey pâdişâhım kim mürüvvet çağıdır Dâhil-i kayd-ı cünûn üfdâde-i zindânınam Rahm kılğıl el-meded la'linle sîrâb eyle kim Kimse bilmez sen bilürsin kim nice sûzânınam Dem-be-dem serlevha-i sînemde nakş eyler gönül Tâka-i ebrûların tuğrâkeş-i fermânınam Nazm-ı evsâfından el çekmek degül mümkün bana Vasf-ı hüsnünle geçer 'ömrüm senin Hassânınam Ey Nigârî vâcib olmuşdur sana hürmet bana Dem-be-dem kim ben senin kurbân-ı bir cânınam	Bildi gûyâ kim harâb-i nergis-i fettânınam Câna meylin var ise hükm eyle teslim eyleyem Pâd-şâhım ben senin bir bende-i fermânınam Gonce kılmaz şâd gül açmaz tutulmuş gönlümü Ârzû-mend-i rûh-i âl ü leb-i handânınam Ey Fuzûlî âteş-i âh ile yandırdın beni Gâlibâ sandım ki şem-i külbe-i ahzânınam
--	--

(17) Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

MİR NİGARÎ 456 Hayâl-i 'ârızınla tâ ki seyr-i gülsitân itdim Yanup gülsârı yakdım lâleni dâğ-ı nişân itdim Yakıldım hasretinle öyle bir feryâd kıldım kim Dâğıtdım gülşeni gül gonçe tek bağrımı kan itdim Gözüm merdümlelerin agyâr sandım tâ ki çeşmimden Hayâl-i 'ârızın aldım revânımda nihân itdim Hevâdan geldigin görgeç didim câm-ı şîrindir bu Hadeng-i gamzene yer eyledim bağrım da cân itdim Sakındım kâkülün agyârdan kim istikbâl kıldım Belî ber-bâd kıldım öyle bir âh u figân itdim Virüp nakd-i revânım kâkülünden mû kadar bir bû Sabâdan aldım ey cânım didi bunda ziyân itdim Revân virmek dilerdi kûyun içre kim revân ey cân Habîbin bî-nevâ Seyyid Nigârîyi revân itdim Bana nâz itme ey tûtfî-i tab'ım kim seni çün men Havâle kıldım evsâf-ı lebe şekker-feşân itdim	FUZÜLÎ 201 Kaçan kim kâmetinden aynı seyr-i bû-sitân ettim Koparıp eşk seyl-âbıyla ben servi revân ettim Götürdüm gird-bâd-i âh ile hur-şide <u>tapşırdım</u> Gubâr-ı reh-güzârın cevherin gözden nihân ettim Nişân- sûret-i hûbun verip bütler sücûdunda Fesâd-ı i'tikâdın kâfirin hâtır-nişân ettim Olup ser-mest kıldım neş'e-i zevk-i lebin zikrin Meye râgıp olanlar küfrünü halka 'ayân ettim Görüp dîvarlarda Kûh-ken nakşın demen 'âşık Benim âşık ki tuttum deşt terk-i hân ü mân ettim Reh-i 'aşkında ol gül-ruh ciger kan ettiğim bilmiş Çeker her dem bana tîg-i siyâset san ki kan ettim Fuzûlî şâh-bâz-i evc-i istiğnâ iken bilmen Ne sehv etdim ki bu virâne deyri âşân ettim
--	---

(18) Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün

MİR NİGARÎ 476 Ne gamım var cihân içre benim yâr benim Neyim eksikdi benim yâr benim var benim Sâye-i âl-i 'abâ bâde-i ashâb-ı safâ Hirmen-i feyz-i bahâ vü cezbe-i ahrâr benim Sâz u sâzende gazel cûş u hurûş-ı sevdâ	FUZÜLÎ 207 Fâş kıldım gamım ey dîde-i hûn-bâr benim Eyledin merdûme nem olduğun izhâr benim Dehenin isterim ey 'aşk yok et varlığım Ki yok olmakda bugün bir garazım var benim
--	--

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Hûb u şîrîn hargeh-i tab'-ı şeker-hâr benim Az u çok her ne ki var bezm-i harîfân içre Mâlikânem hemedem kâse-i devvâr benim Her yana bâde-feşân kâse[y]i irsâl itdim Bezmelerde çekilen sâgar-ı serşâr benim Bilmedim kim nice kârım nice kirdârım için Kırdı başımda bütün beydayı dildâr benim Şükr ey Mîr Nigârî ki harâbât içre Ceng ü âheng ü kadeh şî'r-i şeker-bâr benim	Çıkış ağyâr ile seyr etmeğe ol merdüm-i çeşm Bu 'aceb merdümü çıkış gözüm ağlar benim Bu temennâda kim ol şem' ile hem-sohbet olam Dûd-ı âh etti dünüm tek günümü târ benim Mevc ile gönlümü ey eşk kopar yanımdan Nâle ile başım ağrıttı bu bîmâr benim Çıkış ol şûh bugün dökmeğe kanın görenin Girme ey göz kerem et kanıma zinhâr benim Ey Fuzulî der ü dîvâra gamım yazmakdan Şâhid-i hâl-i dilimdir der ü dîvâr benim
--	--

(19) Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

MÎR NİGÂRÎ 528 Hâtırım cem' eyle ey zülfin perîşân eyleyen Gizleyüp ruhsâr-ı alın bağırmı kan eyleyen Kayd-ı kâkülde beni kurtar cemâlin 'aşkıma Hal kılğıl müşkilim düşvârı âsân eyleyen N'ola ki ma'dûd kılsan küştegânından beni 'Âşık-ı dil-hasten bî-zebh kurbân eyleyen Bir nefesle içilen gamdan dutulmuş gönlümü Ey nesîm-i subh-ıla gonçe[y]i handân eyleyen Şâd kıl peymâne-i mihrin-ile ol cânımı Zâhid-i bî-zevki ey âhir peşimân eyleyen Görmedin mi sen mahabbet âyesin kim 'aşkıdan Bes niçün bahs itmedin tefsîr-i Kur'ân eyleyen Söyleme millet sözün zirâ biz andan geçmişiz Gelmegil dâireme ey bahs-i îmân eyleyen Almasın pîr-i mugândan bir nefes bin bir kıyâs Şüpheden kurtarmaz ey tertîb-i bürhân eyleyen Yok mudur Seyyid Nigârîye cemâlinden nasîb Ey ruh-i şevki devâ-yı derd-i hicrân eyleyen	FUZULÎ 221 Ey giyip gül-gün dem-â-dem 'azm-i cevân eyleyen Her taraf cevân edip döndükçe yüz kan eyleyen Ey beni mahrum edip bezm-i visâline müdâm Gayri hân-i iltifâtı üzre mihmân eyleyen Ey dem-â-dem reşk tîğiyle benim kanım döküp Mey içip ağyâr ile seyr-i gül-sitân eyleyen Nice kim efgânımı ey mâh işittin geceler Demedin bir gece kimdir bunca efgân eyleyen N'ola ger cem' iyyet-i hâtırdan olsam nâ-ümid Cem' olur mu hüblar zülfün perîşân eyleyen Yâr dün çekmişti katlim kasdine tîğ-i cefâ Yetmesin maksûduna yâ Rab peşimân eyleyen 'Aşk derdiyle olur 'aşık mizâcî müstakîm Düşmenimdir dostlar bu derde dermân eyleyen Zâhidin ta'n ile dönderdim yüzün mihrâbdan Nice bulmaz ecr bin kâfir müselmân eyleyen Derd-i hicrân nâ-tüvân etmiş ey Fuzulî hasteni Yok mudur yâ Rab devâ-yı derd-i hicrân eyleyen
--	--

(20) Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

MÎR NİGÂRÎ 531 Hiç kim ser-geşte-i girdâb-ı hicrân olmasun Derd-i firkat çekmesün kirdârı efgân olmasun Ol nefes kim yârsızdır ol harâm olsun bana Âteş olsun menzîlim gülzâr hirmân olmasun	FUZULÎ 235 Cem' gönlün devr cevrenden perîşân olmasın Çerh fermânınla gezmekten peşimân olmasın Yer iş gök cünbişi re' yinle bir dem olmasa Yeddi iklim ü dokuz gerdün-i gerdân olmasın
---	--

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Mehlikâlar sohbeti dînimden artukdur bana Gam dege sînemde dildâr olsun îmân olmasun	Bir binâdır devletin olmuş penâh-i hâs u âm Ol binâ yâ Rab cihân oldukça vîrân olmasın
Zâhidi gördüm bugün mest-i müdâm-ı ‘aşkıdır Dün bu mestânelikdan evvel müselmân olmasun	Kılmasa ‘âlem murâdınca medâr olsun harâb Olmasa dervân senin re’yince devrân olmasın
Bî-haberdîr vâ‘iz-i bed-bahtı âgâh eyleyin ‘Aşkî inkâr itmesün münkir-i Kur’ân olmasun	Çizginirken dostlar kâminca fermânında çerh Hâkim-i takdirden tağyîr-i fermân olmasın
Kasd kılmış kanımı dildâr peykân oynadır Bu ‘amelden geçmesün yâ Rab peşîmân olmasun	Tâbi’ olsun cümle ‘âlem senin fermânına Cümle âlemde senden gayri sultân olmasın
Ân-ı hüsnün ey sanem müdâmı olmasam Râhat-ı ârâm-ı dil bir lahza bir ân olmasun	Lahza lahza gülşen-i mehdinde gûyâ olmasa Bülbül-i nutku Fuzûlînin hoş elhân olmasın
Ebr-i hasret başıma her dem belâlar yağdırır Bes nice la‘lîn hevâsıyla cîger kan olmasun	
Ol ser-i kûyunda bu üftâde olmuş gönlüme Rahm kılğıl öz fakîrindir perîşân olmasun	
Dutmayan zülfin hevâsın dâim olsun muztarib Çekmeyen la‘lîn belâsın lahza handân olmasun	
Her dem ey Seyyid Nigârî kâse-i ser-şâr tek Ger tenim cânân ile pür olmasa cân olmasun	

(21) Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

MÎR NİGÂRÎ 567 Sâki devr eyle dem-â-dem eyu devrândır bu Câmî lutf eyle pey-â-pey güzel ihsândır bu	FUZÛLÎ 237 Gör sirişkim şeb-i hicrân deme kim kandır bu Zerre zerre şerer-i âteş-i hicrândır bu
Dil-i ihlâs-keşe bâdeyi ihsân eyle Tasdik it mü'min-i hâlisdi müselmândır bu	Sanmanız kanlı döğün sîne delip baş çekmiş Şu'le-i âteş-i âh-i dil-i sûzandır bu
Cem' olur hüsnün için kûyuna erbâb-ı dilân Ne güzel yer ne güzel ders ü debistândır bu	Kesme ümmîd gönül başına çizginmekden Ola nâ-geh düşe fırsat ele devrândır bu
Zülüfdür mi ‘acabâ ol ki hevâda oynar Mürg-i pür-âb mı yâ per mi açup cândır bu	Dem be dem cânımı ey derd ü belâ incitmen Lutf idüp bir iki dem kim size mihmândır bu
Yâd-ı ruhsârın-ıla yandı yakıldı gönlüm Cânıma düşdi yine âh ne sûzandır bu	Ne yakarsın okun ey âteş-i dil vasl günü Bir hicrân gecesi şem' -i şem'istândır bu
Görmedim mâh-ruhın âh dükendi ‘ömrüm Yok mudur âhiri evvâh ne hicrândır bu	Gönül ister ala bir bû ser-i zülünden lîk Vermeden cân diler almak sanır âsândır bu
Ne kadar Mîr Nigârîye cefâlar idesin Yine terk eylemez ‘aşkın nice insândır bu	Dün demişsin ki Fuzûlî bana kurbân olsun Sana kurbân olayım yine ne ihsândır bu

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

(22) Mef'ûlû Mefâ'îlû Mefâ'îlû Fe'ûlûn

MÎR NİGÂRÎ 596 Li'llâhi der-kâil ahsente bu makâle Mushaf demek hatâdır ol safha-i cemâle Virdi haber hûb-ı ter mushafa kıldım nazar Yevme izin nâzırah geldi bu âye fâle Meclisimizdir güzel görmeye gözden halel Sohbetimiz bî-bedel âh virür ehl-i hâle Tâ ki vire bir haber zülûfden ey dil meger Yalvarırım subh u şâm bâd-ı sabâ şimâle Turra-i tarrâr için yasa düşüp yâsemen Benefşe mâtem-zede sinesi dağlu lâle Eylerim ey gül sadâ eyleme töhmet bana 'Âyib degül 'andelîb eylese âh u nâle Rüsvâlık ey Nigârî senden kemâle yetmiş Görmesün 'ayn-ı kemâl irişmesün zevâle	FUZÛLÎ 247 Mushâf demek hatâdır ol safha-i cemâle Bu bir kitâb sözüdür fehm eden ehl-i hâle Ruhsâre nokta olmak resm-i hat olmasaydı Düşmezdi menzil etmek ruhsârın üzre hâle Hayrân-ı mâh-i rûyn hurşide mihr salmaz Müştâk-i tâk-i erbin eksik bakar hilâle Kondurdu gerd hattın âyine-i murâda Kufi urdu 'akd-i zulfün gencine-i visâle Devrân bana kalem tek sevdâ kapısını açtı Tâ kaddimi gamından dönderdi za'f hâle Resm-i vefâ Fuzûlî senden kemâle yetmiş Hoş kâmil-i zamansın ahsent bu kemâle
---	---

(23) Fe'îlâtûn Fe'îlâtûn Fe'îlâtûn Fe'îlûn

MÎR NİGÂRÎ 599 Düşme ey dil dolaşup zülf-i zenahdân içre Çıkma ki kaydıla kim düşdi bu zindân içre Sensiz ey gonçe-i gül bülbül-i dil kan ağlar Ün virür şâm u seher külbe-i ahzân içre Bana kûyunda yir it vâkıf-ı esrâr eyle Salmagil firkate koyma beni hicrân içre Deste deste cem' olup sîne-i sûzâna okun Dil-i pür-hûn çıkamaz kalıpdı peykân içre 'Ândelîbân-ı çemen şevk-ıla evrâd eyler Vasf-ı ruhsârını her lahza gülistân içre Yiridir defterime şâh-ı devâvîn diseler Cem'dir vasf-ı lebin çünki bu dîvân içre Terk-i var eyledin ammâ ki bir âh eylemedin Âferîn Mîr Nigârî sana akrân içre	FUZÛLÎ 254 Batalı kana okun dîde-i giryân içre Bir elifdir sanasın kim yazılır kan içre Yeridir sîne-i sûzânıma gül-hân deseler Anca kim yandı okun sîne-i sûzân içre Cânı ten içre ne saklardım eğer bilseydim Ki değil gizli gam-i la'l-i lebin cân içre Alagör oklarını dîdelerimden ey dil Hayfdir olmaya nâ-geh yite müjgân içre Çâk gönlüm yâresinde yaraşır peykânın 'İkd-i şebnem hoş olur gonçe-i handân içre Kaddine serv demiş goncelerin ta'nından Duramaz bâd-ı sabâ hiç gülistân içre Ey Fuzûlî kime sûz-i dilimi şerh edeyim Yok benim kimi yanan âteş-i hicrân içre
---	---

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

(24) Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

MİR NİĞÂRÎ 660 Sana bir söz dimezem luft-ı Hudâdan gayrı İtmesen de bana sen cevır ü cefâdan gayrı Ne cefâlar idesin cânıma minnet bilirim Virmez ol kâr bana zevk u safâdan gayrı Sana bî-mihr-i vefâdır dimezem kim keremin İtmez ey nûr-ı gözüm mihr-i vefâdan gayrı Kılma agyâra cefâ ne idersen bana it Kim çeker mihnet-i sultânı gedâdan gayrı Virmedin bir mahal âyâ ne içün kûyunda N'eyledik biz sana ol yerde senâdan gayrı Hâl ü zülfün diler eyvâh bu ağlar gözüm İstemez garka-i girdâb karadan gayrı Kim bilür derdimizi dâğ-ı cigerden özge Kim sorar hâlimizi bâd-ı belâdan gayrı Yokdı bir varyetimin lâyk-ı dergâh olsun Ne ise çâre nedir cânı fedâdan gayrı Câ-be-câ vasf-ı dil-ârâsını yârin hergiz Söylemez tab'-ı nazar-gâh-ı Hudâdan gayrı Bezm-i kerrûblara dâire-i mînâda Benzemez dâire-i Şâh-ı Bahâdan gayrı Bezm-i rindâna gel ey Mîr Nigârî yokdur Cân-fezâ 'aşk-ı Hudâ vü mihr-i vefâdan gayrı	FUZÛLÎ 271 Yâr kılmazsa bana cevır ü cefâdan gayrı Ben ana eylemez mihr ü vefâdan gayrı Ey diyen gayre gönül verme hanı bende gönül Ser-i zülfünde olan baht-ı karadan gayrı Kıldı Mecnûn kimi çoklar heves-i 'aşk velî Döymedi derde men-i bî-ser ü pâdan gayrı Müşg-i çîn zülfün ile eylese da'vi ne 'acep Ne olur yüzü kara kulda hatâdan gayrı Lebine Çeşm-i Hayvân demezem kim lebinin Var bin cânâ değer feyz-i bakâdan gayrı Hiç kim bilmedi tahkîk ile ağzın sırrın Sırr-ı gaybı ne bilir kimse Hudâdan gayrı Ey Fuzûlî bize takdîr gam etmiş rûzî Kılalım sabr nedir çâre rızâdan gayrı
--	---

(25) Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

MİR NİĞÂRÎ 677 Mihr-i gün-ruhsârın ey mâhım hilâl eyler beni Hûrşîd-i ruhsâra bir gün ittisâl eyler beni Açılır gül tek gönül ruhsârını yâd eylegeç Zıkr-ı la'lin tûtî-i şîrîn-makâl eyler beni Şûh çeşmin gamze-i hun-hârın ey büt dem-be-dem Lutf ile kahra mahall-i i'tidâl eyler beni Çekmez gam hicr-i didârınla zirâ der-hayâl Bâde-i hulyâ-yı vaslın lâ-übâl eyler beni Mû tek inceltmiş beni fikr-i meyânın 'âkıbet Beyle koymaz kim dehânın tek hayâl eyler beni Görmezem baht-ı kara yâ çerh-i geç-reftârdan Kâkül-i âşüfteler âşüfte-hâl eyler beni Reh-güzârı hûb-rûlardır Nigârî meslegim Bu tarîkat vâsıl-ı sâhib-cemâl eyler beni	FUZÛLÎ 294 Hayret ey büt sûretin gördükde lâl eyler beni Sûret-i hâlim gören sûret hayâl eyler beni Mihr salmazsan bana rahm eylemezsen bunca kim Sâye tek sevdâ-yi zülfün pâ-y-mâl eyler beni Za'f-ı tâlî' mani'-i tevîk olur her nice kim İltifâtın ârzû-mend-i visâl eyler beni Ben gedâ sen şâha yâr olmak yok ammâ neyleyim Ârzû sergeşte-i fikr-i muhâl eyler beni Tîr-i gamzen atma kim bağrın deler kaım döker 'Akd-i zülfün açma kim âşüfte-hâl eyler beni Dehr vakf etmiş beni nev-res cevânlar 'aşkına Her yeten meh-veş esîr-i hatt u hâl eyler beni Ey Fuzûlî kılmazam terk-i tarîk-i 'aşk kim Bu fazîlet dâhil-i ehl-i kemâl eyler beni
--	---

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

